

DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA ÇOK TARAFLILIK

MULTILATERALISM IN THE DELIMITATION OF MARITIME AREAS

Araştırma Makalesi

Lider BAL*

Macit AKMAN**

ÖZ

Başta ekonomik olmak üzere birçok nedenle devletler açısından cazibe merkezi olan denizler, devletlerin hakimiyet kurmak istedikleri alanlar olagelmıştır. Devletlerin denizlerde egemen hak iddialarının sonucu olarak ortaya çıkmış olan deniz alanlarının sınırlandırılması meselesi, uluslararası deniz hukuku kapsamına giren devletler arası uyuşmazlıkların en önemli sebebidir. Deniz alanlarının sınırlandırılması meselesi birçok açıdan çok taraflılık arz etmektedir. Öncelikle, Türkiye'nin de parçası olduğu Doğu Akdeniz yetki alanları uyuşmazlığı örneğinde görüldüğü üzere, kapalı ya da yarı-kapalı deniz alanlarında kıyıları karşı karşıya veya yan yana çok sayıda devletin bulunduğu hallerde, uyuşmazlığın kaynağı da çözümü de çok taraflı niteliktedir. İkinci olarak, devletlerin deniz yetki alanlarının belirlenmesi, bu alanların dışında kalan açık denizlerin ve uluslararası deniz yatağının sınırlarını etkilemektedir. İnsanın ortak mirası olarak kabul edilen ve ortak kullanımı bırakılmış olan bu alanlara etkisi nedeniyle deniz alanlarının sınırlandırılması, diğer tüm devletleri ve bir bütün olarak insanlığı ilgilendiren bir çok taraflılığı ortaya çıkarmaktadır. Son olarak, ulusal yetki alanlarına ayrılabilse de denizlerin fiziksel açıdan bir bütün teşkil etmelerinden kaynaklı haklar ve yükümlülükler söz konusudur. Bütün devletleri ve yine insanlığı ilgilendiren bu haklar bakımından da deniz alanlarının sınırlandırılması çok taraflı bir meseledir. Bu çalışmada; ilk olarak, denizin doğasından kaynaklanan ve uluslararası deniz hukukuna sirayet etmiş olan çok taraflılığın deniz alanlarının

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1889312

Makalenin Geliş Tarihi: 14.02.2026

Makalenin Kabul Tarihi: 20.04.2026

* Doktor Öğretim Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı

Eposta: liderbal@gantep.edu.tr

ORCID: 0000-0003-2071-7212

** Doktor Araştırma Görevlisi, Gaziantep Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı

Eposta: macitakman@gantep.edu.tr

ORCID: 0000-0002-8130-8300

Bu makale Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

sınırlandırılması bakımından sonuçları; daha sonra, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyumsuzluklarda başvurulabilecek çok taraflılığı dikkate alan ve destekleyen mekanizmalar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Deniz Hukuku, Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması, Çok Taraflılık, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, Doğu Akdeniz

ABSTRACT

Seas, which have been centres of attraction for states for many reasons, have always been areas where states have sought to establish sovereignty. The issue of delimiting maritime areas, which has arisen as a result of states' claims to sovereign rights over the seas, is the most important cause of disputes between states falling within the scope of international maritime law. The delimitation of maritime areas exhibits a multilateral character in several respects. First, as demonstrated by the Eastern Mediterranean maritime jurisdiction dispute in which Türkiye is a party, when numerous states possess opposite or adjacent coasts in enclosed or semi-enclosed seas, the origins of the dispute—as well as its possible resolutions—are inherently multilateral. Second, the determination of states' maritime jurisdiction zones affects the boundaries of the high seas and the international seabed area beyond national jurisdiction. As these spaces are considered the common heritage of humankind and are intended for collective use, the implications of maritime delimitation on these areas introduce a form of multilateralism that concerns all states and humanity as a whole. Finally, although seas may be divided into zones of national jurisdiction, their physical unity gives rise to rights and obligations of a universal nature. The delimitation of maritime spaces is therefore a multilateral matter also with respect to these rights, which concern all states and humanity more broadly. This study will first examine the consequences for the delimitation of maritime areas of the multilateralism inherent in the nature of the sea, as reflected in the law of the sea. It will then analyse the mechanisms that can be invoked in disputes over maritime boundaries to account for and support multilateral considerations.

Keywords: International Law of the Sea, Delimitation of Maritime Areas, Multilateralism, United Nations Convention on the Law of the Sea, Eastern Mediterranean

EXTENDED SUMMARY

Today, maritime zones where coastal states possess certain sovereign or exclusive rights coexist with maritime zones where no sovereignty can be claimed and which all states can freely utilize. Furthermore, within maritime zones subject to sovereign or exclusive rights, certain rights are established in favor of all states. The intertwining of these two opposing approaches inevitably leads to a multilateral nature of international law of the sea.

The United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), a fundamental document in modern international law of the sea, reflects multilateralism both in its drafting process and its content. Therefore,

it can be said that international maritime law envisages a regime that incorporates multilateralism and possesses a legal character consistent with this.

Multilateralism, as an inherent aspect of international law of the sea, affects all matters related to maritime areas. The issue of maritime boundary delimitation, one of the most important issues in international law of the sea today, is also intertwined with multilateralism. The importance of multilateralism is clearly observable, particularly in boundary delimitation issues in maritime areas with numerous coastal states, such as the Eastern Mediterranean.

The common denominator of the methods for boundary delimiting each maritime zone, as outlined in the UNCLOS, is to achieve delimitation through agreement between the relevant states. When a boundary delimitation agreement concluded between the relevant states creates an objective status, it will be binding on states that are not parties to the agreement. However, a delimitation that concerns only one state and is therefore carried out through a unilateral act will be binding on third states as well, because it derives its basis from a source of international law. Furthermore, in boundary delimiting maritime zones adjacent to areas where sovereignty cannot be established, the rights and interests of the entire international community must be considered. Therefore, even unilateral delimitation processes can be said to have a multilateral dimension.

In modern international law of the sea, there are several mechanisms that make it possible to establish multilateralism in the boundary delimitation of maritime zones. Thanks to these mechanisms, multilateralism, accepted as a factual reality, can be concretely implemented. Since a common approach to delimiting all maritime zones is built upon agreements between the relevant states, delimitation agreements are the first thing that comes to mind among these mechanisms. A delimitation process between two states will necessarily acquire a multilateral dimension when it concerns the rights of a third state located in the same area. In maritime zones with numerous states, such as the Eastern Mediterranean, the situation can become even more complex. Therefore, the most appropriate method would be to carry out the delimitation process through a multilateral agreement involving all states whose rights are concerned.

Judicial mechanisms confirm that a dispute concerning the delimitation of maritime areas between two states is multilateral in nature when the rights and interests of these states conflict with those of a third state whose coasts are adjacent. Multilateralism can be established through the participation of the relevant third state in the judicial process; however, even if such a request for participation is rejected, or even if it does not occur at all, multilateralism is maintained by the judicial body automatically considering the rights and interests of all relevant states. International judicial mechanisms exist to ensure that the delimitation does not infringe upon the rights of third states, regardless of whether they request to participate in the case. Furthermore, multilateralism can be indirectly maintained by accepting that the delimitation criteria to be applied in the dispute can also be applied in delimitation procedures carried out with a third state located in the disputed area.

Multilateralism can also come into play in determining the borders of a single state, even outside of situations involving two states. The interests to be considered in delimiting the continental shelf beyond 200 nautical miles belong to all of humanity. Multilateralism here arises not from the involvement of the relevant states in the process, but from the consideration of the interests of all humanity. Commission on the Limits of the Continental Shelf, as an institution that actively participates in the delimitation process to ensure the interests of all humanity are considered in such a delimitation process, contributes to the establishment of multilateralism. The Commission contributes to multilateralism not only in terms of its purpose but also in the delimitation process. A prime example is its ability to ensure the rejection of delimitation requests by states whose rights will be affected by the delimitation process, and even by states party to treaties that create objective status but whose specific regimes are affected.

Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea (DOALOS), established within the UN Secretary-General's office, stands out as another mechanism contributing to multilateralism, serving as the depository and publication authority for delimitation procedures carried out by all states, whether or not they are parties to the UNCLOS. This enables the relevant states to object to or counter these procedures.

In international law of the sea, which inevitably involves multilateralism, the issue of delimiting maritime zones should be addressed with a multilateral dimension encompassing all relevant states. Compliance with the multilateral dimension means a solution that will be agreed upon by each subject whose rights are affected by the delimitation process. In some cases, the states involved should be understood as representing humanity as a whole, making the multilateral dimension of delimitation procedures a crucial argument for achieving international peace and stability at regional and even global levels.

GİRİŞ

Yerkürenin yaklaşık üçte ikisini kaplayan denizler güvenlik, ulaşım ve ekonomik temelli nedenlerle devletler açısından cazibe merkezi olagelmıştır. Özellikle teknolojik gelişmelere bağlı olarak artan ekonomik potansiyeli, denizlerin devletlerce hakimiyet altına alınma isteklerini arttırmıştır. Devletlerin denizlerde egemen veya münhasır hak taleplerinden kaynaklanan deniz alanlarının sınırlandırılması meselesi, uluslararası deniz hukukunun kapsamına giren devletler arası uyuşmazlıkların en önemli sebebi olmaya devam etmektedir.

Deniz, her ne kadar ulusal yetki alanlarına ayrılabilse de fiziksel açıdan bir bütün teşkil etmektedir. Deniz taşımacılığının gerektirdiği seyrüsefer serbestisi veya deniz kirliliği ya da deniz canlılarının göçü gibi devletlerin ulusal yetki alanlarına ilişkin sınırları anlamsızlaştıran olgular, denizden yararlanmaya ilişkin bütün devletleri

ilgilendiren hak ve yükümlülüklerin belirlenmesini gerektirmiştir. Ayrıca, devletlerin deniz yetki alanlarının dışında kalan ve insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen açık denizden ve uluslararası deniz yatağından herkesin ortak ve sorumlu yararlanması yaklaşımı, tüm devletlerin ve bir bütün olarak insanlığın haklarına ilişkin düzenlemeleri ortaya çıkarmıştır.

Bütün bu nedenlerle deniz alanları kendine özgü bir hukuki rejime sahiptir. Gerek bir kıyı devletinin egemen haklarının söz konusu olduğu bir deniz alanında, gerekse de insanlığın ortak mirası niteliğindeki alanlarda bütün devletlerin, hatta gelecek kuşakları kapsar bir biçimde bütün insanlığın hakları mevcuttur. Çatışan çıkarların dengelenmesi ve yönetilmesine dayanan bu özgün hukuki rejim, uluslararası hukukun devletler arası iki taraflı ilişkiler üzerinden tanımlandığı geleneksel yaklaşımın ötesine geçilmesine neden olmaktadır. Bilindiği üzere çok taraflı antlaşmalar dahi, taraf olan her iki devlet arasında müstakil bir hukuki ilişki oluşturmaktadır. Uluslararası toplumun bütününe ilgilendiren ve bütün devletler bakımından karşılıklı hak ve yükümlülükler doğurduğu kabul edilen hukuk kuralları bu durumu kısmen değiştirmiştir. Günümüz dünyasında iki taraflılığın yetersiz ya da anlamsız kaldığı; uluslararası toplumun bütününe ilgilendirmesinden dolayı çok taraflılığın kaçınılmaz olduğu meselelerin sayısı artmaktadır. Özgün yapısı ve uluslararası toplumunun bütününe ilgilendiren boyutları nedeniyle deniz alanlarının hukuki rejimi bakımından da bütün devletleri, devletlerin ve diğer kurumların oluşturduğu uluslararası toplumu ve bir bütün olarak insanlığı kapsayan çok taraflılık söz konusudur.

Deniz alanlarının özgün yapısından kaynaklanan ve hukuki rejimini belirleyen bu çok taraflılık, bu alanların sınırlandırılması bakımından da önemlidir. Bütün devletleri ve insanlığı bir bütün olarak ilgilendiren hakları etkileyen bir unsur olmasının dışında, bir deniz yetki alanının sınırlandırılmasına ilişkin tasarruflar diğer devletlerin deniz yetki alanlarının ve insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen açık deniz ve uluslararası deniz yatağının sınırlarına etki etmektedir. İnsanlığın ortak mirası niteliği nedeniyle ortak ve sorumlu yararlanmanın geçerli olduğu alanları etkileyen her sınırlandırma işleminin doğal olarak çok taraflı bir boyutu söz konusu olacaktır.

Diğer devletlerin deniz yetki alanlarını ilgilendirebilecek sınırlandırma tasarruflarında da çok taraflılık gündeme gelebilmektedir. Şöyle ki; deniz alanlarının sınırlandırılması genelde, kıyıların yan yana veya karşı karşıya bulunduğu hallerde ilgili devletlerin tek taraf ve iki taraflı işlemleriyle gerçekleşmektedir. Ancak, çok sayıda devletin kıyılarının bulunduğu kapalı ya da yarı-kapalı deniz bölgelerinde ikiden fazla devletin deniz yetki alanlarına ilişkin çatışan talepleri nedeniyle uyuşmazlığın çok taraflı bir yaklaşımla çözümlenmesi gerekmektedir. Güncel olarak sıcaklığını korumakta olan ve Türkiye'nin de dahil olduğu Doğu Akdeniz yetki alanları meselesi, uyuşmazlığın tek taraflı ya da iki taraflı işlemlerle çözümlenmesine imkân vermeyen böylesine çok taraflı bir sınırlandırma uyuşmazlığıdır. Doğu Akdeniz örneğindeki gibi çok taraflı bir yaklaşımın gerektiği uyuşmazlıklarda, çok taraflılığı dikkate alan ve destekleyen mekanizmalara başvurulması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, uluslararası deniz hukukunun anayasası olarak nitelendirilen 1982 tarihli *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi* (BMDHS)'nin özellikle deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin temel ilkeleri dikkate alınarak, deniz alanlarının sınırlandırılmasında çok taraflılığın hukuki temelleri ve görünümleri incelenecektir. Bu kapsamda, öncelikle deniz alanlarının sınırlandırılmasında çok taraflılığın kaynağında yer alan uluslararası deniz hukukunun çok taraflı niteliği irdelenecektir. İkinci başlıkta ise, deniz alanlarının sınırlandırılmasında başvurulabilecek çok taraflı hukuki mekanizmalar ele alınacaktır.

I. ULUSLARARASI DENİZ HUKUKUNDA ÇOK TARAFLILIK

Uluslararası deniz hukuku, tarihsel gelişimi boyunca farklı ve çoğu zaman birbiriyle çatışan menfaatleri uzlaştırma çabası üzerine inşa edilmiştir. Bir yanda kıyı devletlerinin deniz alanları üzerindeki egemenlik ve münhasır hak talepleri, diğer yanda denizlerin serbestliği ilkesine dayanan ve tüm devletlerin ortak kullanımını esas alan yaklaşım¹, bu alanın temel dinamiklerini belirlemiştir. Bu farklı ve çatışan yaklaşımların

¹ Bu karşıtlığı anlatmak için R.-J. Dupuy, bir yanda karadan açık denizlere doğru esen egemenlik rüzgârı bulunurken, bu rüzgârın tam karşısında açık denizlerden karaya doğru esen özgürlük rüzgârı vardır, der. Bkz: René-Jean Dupuy, *A Handbook on the New Law of the Sea Vol.1*, (Brill & Nijhoff Publications, 1991), 247.

yarattığı karışıklık, uluslararası deniz hukukunun çok taraflı bir görünüm arz etmesine neden olmuştur.

Bu bağlamda çok taraflılık, uluslararası deniz hukukunda yalnızca yöntemsel bir tercih değil, olgusal bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu olgusal gerçekliğin uluslararası deniz hukukunda yerini anlamak için öncelikle çok taraflılığın genel olarak deniz hukukuna yön veren temel ilkelerin ve yaklaşımların şekillenmesindeki etkisi irdelenecektir. Daha sonra, özel olarak deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin ilkeler ve düzenlemeler çerçevesinde çok taraflılığın etkileri incelenecektir.

A. Uluslararası Deniz Hukukunun Şekillenmesinde Çok Taraflılığın Etkileri

Deniz, hukuksal açıdan farklı bölümlere ayrılabilir olmakla birlikte fiziksel açıdan bir bütün teşkil etmektedir. Bu durum, deniz alanlarının ortak ve bölünmüş şekilde kullanımına dair kaçınılmaz olarak karşıt taleplerin ve yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir tarafta devletlerin egemen ve münhasır haklarının söz konusu olduğu “bölünmüş okyanuslar yasası” (*the law of divided oceans*) olarak adlandırılan yaklaşım diğer yanda ise deniz alanlarının fiziksel açıdan tek bir parçadan oluşmasına dayanan “ortak okyanusumuz” (*our common ocean*) yaklaşımı bulunmaktadır.² Bu iki karşıt yaklaşımı, yine uluslararası deniz hukukunun gelişiminde önemli yer tutan ve farklı deniz alanlarının hukuki rejimine farklı ölçülerde etki eden *mare clausum*³ ve *mare liberum*⁴ ilkeleri bağlamında ele almak gerekir.

Bölünmüş okyanuslar yasası özünde devletlerin egemenliğinin ve ulusal çıkarlarının korunması esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre deniz alanları, kara ile ilişkisine bağlı olarak devletlerin egemen ya da münhasır haklarının ileri sürülebildiği

² Yoshifumi Tanaka, *The International Law of the Sea* (Cambridge University Press, 2019), 5.

³ Türkçeye kapalı deniz/denizlerin kapalılığı olarak çevrilebilen ve John Selden ile özdeşleşmiş olan bu ilke öz olarak deniz alanları üzerinde devlet hakimiyetinin mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Bkz: John Selden, *Of the Dominion, or, Ownership of the Sea Two Books*, çev. Marchamont Nedham, (William Du-Gard, 1652).

⁴ Türkçeye açık deniz/denizlerin serbestliği olarak çevrilebilen bu ilkenin fikir babası Hugo Grotius'tur. Bu ilke deniz alanları üzerinde herhangi bir devlet egemenliğini reddetmektedir. Tüm insanlık deniz alanları üzerinde başta seyrüsefer olmak üzere birtakım serbestilere sahiptir. Bu serbestilerin icra edilebilmesi, deniz alanları üzerinde egemenlik iddiasının reddedilmesine bağlıdır. Bkz: Hugo Grotius, *The Free Sea*, çev. Richard Hakluyt, (Liberty Fund Publications, 2004).

mekânlardan ibarettir.⁵ Bu yaklaşımın sonucu olarak, günümüzde devletlerin belirli ölçüde hakimiyet tesis edebildiği iç sular, karasuları, bitişik bölge ve münhasır ekonomik bölge gibi deniz alanları ve kıta sahanlığı gibi yetki alanları ortaya çıkmıştır.⁶ Bu deniz alanları bakımından *mare clausum* ilkesinin etkisinin ağırlıklı olduğu söylenebilir. Ancak tüm deniz alanlarının herkesin yararlanmasına açık olmasını savunan *mare liberum* ilkesinin, bölünmüş okyanuslar yasasında bütünüyle dışlandığı da söylenemez. Kıyı devletinin egemen hak ve yetkilere sahip olduğu deniz alanlarında, denizlerin serbestliği ilkesi gereğince diğer devletler de bazı hak ve yetkilere sahip olmaktadır. Örneğin, bölünmüş okyanuslar yasasının en bariz görünümünden olan ve kıyı devletinin *mare clausum* ilkesinin sonucu olan mutlak egemen haklarının söz konusu olduğu karasularında dahi *mare liberum* ilkesinin sonucu olarak diğer devletlerin bayrağını taşıyan gemiler için zararsız geçiş hakkı tanınmıştır.⁷ *Mare clausum* ve *mare liberum* ilkelerinin etkisi, diğer devletlere daha geniş hakların tanındığı münhasır ekonomik bölgede daha da dengelidir.⁸

Bu durum, bölünmüş okyanuslar yasası yaklaşımın sonucu olarak deniz alanlarında devletlerin belirli ölçüde hakimiyet kurmasına imkân verilse de, diğer devletlerin çıkarlarının da gözetildiği ve farklı çıkarlar arasında bir denge kurulduğu anlamına gelmektedir.⁹ Bu nedenle bölünmüş okyanuslar yasasında kıyı devletleri ile diğer devletlerin hak ve menfaatlerinin bir arada olduğu, kaçınılmaz bir çok taraflılık mevcuttur.

⁵ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 5.

⁶ Birleşmiş Milletlerin yayımladığı “*Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Elkitabı*”na göre uluslararası deniz hukuku çerçevesinde sınırlandırmaya konu deniz alanları karasuları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığıdır. Burada kıyı devletinin egemen haklarının söz konusu olması itibarıyla sayılan iç sular, kimi istisnai hallerde de sınırlandırma konusu olmaktadır. UN, *Handbook on Delimitation of Maritime Boundaries* (United Nations Publications, 2000), 3. Ayrıca, takımada devletleri bakımından takımada suları da deniz yetki alanları arasına dahil edilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Malcolm Shaw, *International Law* (Cambridge University Press, 2003), 493 vd.

⁷ 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, (BMDHS), 16.11.1994, Montego Bay, m. 17-26.

⁸ BMDHS, m. 58, 69 ve 70.

⁹ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 4.

Uluslararası deniz hukuku, büyük oranda ve tarihsel gelişimi içerisinde, bölünmüş okyanuslar yasasına uygun olarak ortaya çıkmış olan deniz alanlarının hukuki rejimine ilişkin düzenlemelerden oluşsa da, denizin fiziksel anlamda bir bütün olduğunu öne çıkaran ortak okyanus yaklaşımının hukuki etkileri gün geçtikçe artmaktadır. Suni ve varsayımsal sınırlarla bölümlere ayrılabilmesine karşın deniz, bu yetki alanlarını göz ardı eden olgulara yataklık eder. Örneğin, göçmen balık sürüleri yaşam alanlarını deniz yetki alanlarına göre belirlemezler ya da deniz çevresinin kirlenmesi veya ekosistemin bozulması gibi krizler yetki alanlarının nerede başladığı nerede bittiği ile ilgilenmezler. Deniz doğasının bu gerçekliği, ortaya çıkan riskler ve korunması gereken çıkarlar bağlamında her bir devlete indirgenemeyecek, çok taraflı bir yaklaşımı gerektirmektedir. Tam olarak bu temelde ortaya çıkmış olan ortak okyanus yaklaşımı, ortak değerleri veya çıkarları paylaşan uluslararası topluma dayanan ve bu değerleri veya çıkarları temsil eden uluslararası kurumlarıyla devletler arası ikili ilişkilerin ötesine geçen bütüncül bir rejim öngörmektedir.¹⁰

Devletlerin deniz yetki alanları dışında kalan ve egemenlik tesis edemedikleri açık deniz ve uluslararası deniz yatağı bakımından ortak okyanus yaklaşımı ve *mare liberum* ilkesi çok daha belirgin bir biçimde geçerlidir. İnsanlığın ortak mirası olarak kabul edilen bu alanlardan tüm devletler serbestçe yararlanabilmektedir.¹¹ Ancak, *res communis* olarak kabul edilen bu alanların kullanımına dair serbesti sınırsız değildir. Her bir devletin bu alanların kullanılmasında diğer devletlere ve bir bütün olarak insanlığa karşı sorumluluğu kabul edilmiştir.¹²

Örneğin, “Birleşmiş Milletler Balık Stokları Antlaşması”,¹³ açık denizde gerçekleştirilen balıkçılık faaliyetlerinin sınır aşan sonuçları ve gelecek kuşakların

¹⁰ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 5-6.

¹¹ BMDHS, m. 89, 137.

¹² *Res communis* ilkesinin özellikle uluslararası deniz yatağının hukuki rejimi bakımında etkisi konusunda bkz: Christopher C. Joyner, “Legal Implications of the Concept of the Common Heritage of Mankind,” *International and Comparative Law Quarterly*, 35, 1 (1986): 190-199.

¹³ Türkiye’nin taraf olmadığı Antlaşma tam metni için bkz: UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, ‘The United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks (UNFSA)’ (The United

yararlanmasını etkilemesi nedeniyle ortaya çıkmıştır. Antlaşma, balık stoklarının devamlılığının sağlanabilmesi için balıkçılık faaliyetlerinin belirli ilkeler doğrultusunda ve devletler arasında iş birliği içerisinde yürütülmesini öngörmekte ve bu çerçevede devletlere bazı sorumluluklar yüklemektedir. Benzer biçimde, yakın zamanda kabul edilmiş olan “*Ulusal Yargı Yetkisinin Ötesindeki Biyolojik Çeşitlilik Antlaşması*”,¹⁴ deniz çevresinin korunması ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliği için devletlerin iş birliğine vurgu yapmaktadır.

Bu örneklerdeki gibi uluslararası toplumun bütününe ilgilendiren meselelerde iş birliği ve ortak hareket edebilme kabiliyetleri ve *res communis* olarak kabul edilen alanların ortak kullanımı zorunlu olarak çok taraflılığı ortaya çıkarmaktadır.¹⁵

Hangi deniz alanında hangi yaklaşımın baskın olduğundan bağımsız olarak, her bir devletin bir diğer devlet karşısında ya da bütün devletlerin uluslararası topluma ve insanlığa karşı sorumlulukları bağlamında, denizin kullanımına dair karşıt çıkarların ve taleplerin yönetilmesi ve dengelenmesi ihtiyacı kaçınılmaz olarak çok taraflı bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Günümüzde uluslararası deniz hukukunun temel belgesi niteliğindeki BMDHS çok taraflılık ihtiyacının en önemli kanıtı niteliğindedir. Sözleşmenin, egemenlik talepleriyle serbesti taleplerini bir bütün olarak ele alarak bunlar arasında her bir deniz alanı bakımından denge çabası; denize kıyısı bulunsun ya da bulunmasın tüm devletlerin hak ve sorumluluklarına ilişkin düzenlemeler içermesi;¹⁶ devletlerin ötesine geçerek

Nations Fish Stocks Agreement Overview), erişim 25 Ocak 2026, <https://www.un.org/oceancapacity/UNFSA>.

¹⁴ Antlaşma tam metni için bkz: UN, “Agreement under the United Nations Convention on the Law of the Sea on the Conservation and Sustainable Use of Marine Biological Diversity of Areas beyond National Jurisdiction” (BBNJ Agreement), erişim 25 Ocak 2026, <https://www.un.org/bbnjagreement/sites/default/files/202408/Text%20of%20the%20Agreement%20in%20English.pdf>.

¹⁵ Chen-Zu Chen, “Multilateralism in Law of the Sea and Its Implications for the South China Sea,” içinde *Multilateralism in Peril The Uneasy Triangle of the US, China and the EU*, ed. Chien-Huei Wu, Frank Gaenssmantel and Francesco Giunelli, (Routledge Publications, 2023), 92.

¹⁶ Örneğin BMDHS'nin 69. maddesinde denize kıyısı bulunmayan devletlerin, 70. maddesinde ise coğrafi bakımdan elverişsiz devletlerin, ekonomik ve coğrafi durumlarına göre, buldukları bölgede diğer

insanlığı bir bütün olarak hukuk süjesi olarak nitelemesi ve onun haklarından söz etmesi,¹⁷ başlı başına BMDHS'nin çok taraflılığının göstergesidir.

Çok taraflılığın uluslararası deniz hukukunun temelinde böylesi sağlam yer bulması, günümüz uluslararası deniz hukuku ile ilgili konulara da sirayet etmiştir. Bu bağlamda güncel meseleler arasında en sık karşılaşılan deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hususunda çok taraflılığın etkilerine de değinmek gerekmektedir.

B. Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Çok Taraflılığın Etkileri

BMDHS, kendisinden önce akdedilmiş olan 1958 Cenevre Sözleşmeleri'nin hukuki boşluklarını giderecek bir biçimde deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin ayrıntılı düzenlemeler içermektedir.¹⁸ Buna rağmen, deniz alanlarının sınırlandırılması meselesi uluslararası deniz hukukundan kaynaklanan devletler arası uyuşmazlıkların en önemli sebebi niteliğindedir. Bu uyuşmazlıklar, çeşitli nedenlerle çok taraflılık arz etmektedir.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında çok taraflılığın etkilerini anlamak için öncelikle BMDHS'nin bu konudaki genel yaklaşımını hatırlamakta fayda vardır. Daha önce de vurgulandığı üzere, uluslararası deniz hukuku çerçevesinde sınırlandırmaya konu deniz alanları karasuları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığıdır.¹⁹ BMDHS'nin deniz alanlarının belirlenmesi ve genişliğinin tespitiyle ilgili bu düzenlemelerine²⁰ bakıldığında ortak nokta, her bir deniz alanı bakımından öngörülen

devletlerin münhasır ekonomik bölgelerindeki canlı kaynaklarından yararlanma haklarından bahsedilmektedir.

¹⁷ BMDHS'nin 136. maddesine göre açık deniz yatağı ve burada bulunan kaynaklar insanlığın ortak mirası niteliğindedir. Sözleşmenin 311. maddesiyle taraf olan devletler bu rejimin değiştirilmemesini ve bu rejime aykırı nitelikteki antlaşmalara taraf olmamayı taahhüt ederek insanlığın ortak mirası prensibinin kalıcı hale gelmesini amaçlamışlardır.

¹⁸ Selami Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku*, 7. bs. (İstanbul, Beta Yayınları 2021), 3.

¹⁹ UN, *Handbook on Delimitation of Maritime Boundaries* (United Nations Publications, 2000), 3. Devamla belirtildiği üzere, kıyı devletinin mutlak egemenliğinin söz konusu olduğu ve BMDHS'nin 7. maddesine uygun olarak belirlenmesi gereken düz esas hattın berisinde kalan deniz alanının oluşturduğu iç sular nadiren sınırlama konusu olmaktadır. Sınırlamaya konu deniz alanları bakımından iç suların önemi, kıyı devletince belirlenecek esas hattın bu deniz alanlarının kıyıda denize doğru belirli bir mesafeye kadar ölçümlerinde başlangıç noktası olarak alınmasıdır (BMDHS, m. 48).

²⁰ Bkz: Karasuları için BMDHS, m. 3; Bitişik bölge için BMDHS, m. 33; Münhasır ekonomik bölge için BMDHS, m. 57; Kıta sahanlığı için BMDHS, m. 76. Kıta sahanlığı bakımından belirtmek gerekir ki,

maksimum mesafeye kadar sınırlandırma işlemlerinin kıyı devletinin kendi ulusal mevzuatı uyarınca tek taraflı olarak gerçekleştireceğidir.²¹ Ancak bu durum, sınırlandırma işleminin tamamıyla kıyı devletinin egemenlik hakkı içinde olduğu anlamına gelmemektedir.²² Sınırlandırma her ne kadar tek taraflı bir işleme gerçekleştirilse de sınırlandırmanın diğer devletler açısından geçerliliği uluslararası hukuk işlemi olmasına dayanmaktadır.²³ Dolayısıyla bir devletin deniz yetki alanının sınırlarını belirlemesi, bunun uluslararası hukuk uygun bir işlem olması şartıyla üçüncü devletler bakımından bağlayıcı nitelikte olacaktır.²⁴

Deniz alanlarının sınırlandırılmasının uluslararası hukuk işlemi olma özelliği, kıyıları yan yana veya karşı karşıya bulunan devletlerin hak taleplerinin çatıştığı durumlarda çok daha belirgindir. Böyle bir durumda BMDHS'nin benimsediği çözüm; karasuları bakımından, ilgili devletlerin aralarında bir anlaşmaya varıncaya kadar “karasularının genişliğinin ölçülmeye başladığı esas hatlar üzerindeki en yakın noktalara eşit uzaklıkta olan orta hattın ötesine geç[ilmemesi]”²⁵; münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı bakımından ise, ilgili devletler arasında hakça çözüm içeren bir anlaşmaya varıncaya kadar, tarafların iş birliği anlayışı çerçevesinde ve nihai sınırlandırma işlemine halel getirmeyecek, pratik nitelikte geçici düzenlemelerle yetinmesi şeklindedir.²⁶ Böylece, kıyıları yan yana veya karşı karşıya bulunan devletlerin çatışan hak taleplerinin söz konusu olduğu bütün deniz alanları bakımından sınırlandırma işleminin bir uluslararası antlaşma ile gerçekleştirilmesi öncelikli çözüm yolu olarak benimsenmiştir.

kıyı devletinin kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısı olarak tanımlanan bu coğrafi alan yapısı gereği öngörülebilir bir genişliğe sahip değildir. Bununla birlikte ilgili düzenleme kıyı devletine kıta sahanlığını 200 milden daha dar olduğu durumlarda bu mesafeye kadar genişletme; 200 milden daha geniş olduğu hallerde en fazla 350 mile kadar belirleme imkânı vermektedir.

²¹ Shaw, *International Law*, 495-496.

²² Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri (İkinci Kitap)*, 12. bs., (Ankara, Turhan Kitabevi, 2021), 319.

²³ ICJ, Fisheries Case, United Kingdom/ Norway, Judgement of 18 December 1951, p.125.

²⁴ Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk Dersleri (Birinci Kitap)*, 15. bs. (Ankara, Turhan Kitabevi, 2021), 259-260.

²⁵ BMDHS, m. 15.

²⁶ BMDHS, m. 74 ve m. 83.

Böylesine bir sınırlandırma antlaşması genelde iki devleti ilgilendirir; dolayısıyla çok taraflı nitelikte değildir.²⁷ Ancak iki taraflı bir antlaşmayla gerçekleştirilen deniz alanının sınırlandırma işlemi dahi uluslararası hukuk işlemi niteliğindedir ve uluslararası deniz hukukuna uygun gerçekleştirilmelidir. Genel olarak sınır antlaşmalarına atfedilen objektif statü yaratma ve yalnızca ilgili antlaşmaya taraf olan devletleri değil, taraf olmayan devletleri de belirli ölçüde bağlama işlevi deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin antlaşmalar bakımından da geçerlidir. Ancak, yukarıda bahsedilen ortak okyanus yaklaşımının ve *mare liberum* ilkesinin etkisiyle devletlerin deniz yetki alanlarında dahi diğer devletler lehine tanınmış olan haklar nedeniyle, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin her türlü tasarruf bütün devletleri çok daha fazla ilgilendirir niteliktedir.

Ayrıca, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıklar genelde iki devletin çakışan hak talepleri ile ilgili görünse de, kimi zaman ikiden fazla devleti ilgilendirmektedir.²⁸ Birleşmiş Milletler'in yayımladığı “*Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Elkitabı*”na göre deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıkların yaklaşık yarısında ikiden fazla devletin hak iddiası söz konusudur.²⁹ Böylesine çok taraflı bir uyuşmazlık halinde ilgili taraflardan yalnızca ikisinin anlaşmaya varması, hak talebinde bulunabilecek diğer devlet(ler)in olası itirazları nedeniyle uyuşmazlığın nihai çözümünü sağlamayacaktır. Örneğin Doğu Akdeniz yetki alanları meselesi, yarı kapalı bu deniz alanında kıyısı bulunan Türkiye, Yunanistan, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve hatta Libya'nın dahil olduğu çok taraflı bir meseledir.³⁰ Bu devletlerden

²⁷ Barbara Janusz- Pawletta, *The Legal Status of the Caspian Sea (Current Challenges and Prospects for Future Development)*, (Springer-Verlag, 2015), 52.

²⁸ Stephen Fietta ve Robin Cleverly, *A Practitioner's Guide to Maritime Boundary Delimitation* (Oxford, Oxford University Press 2016), 3.

²⁹ UN, *Handbook on Delimitation of Maritimes Boundaries* (United Nations Publications, 2000), 45.

³⁰ Yunanistan ve GKRY'nin Avrupa Birliği (AB)'ne üyesi olmalarından dolayı Doğu Akdeniz yetki alanları meselesinde çok taraflılık daha da farklı bir boyut kazanmaktadır. Doğal olarak AB'nin mekânsal bir sorununa dönüşmüş olan Doğu Akdeniz'e hasredilmiş çalışmaların çokluğu, bu meseleye Birliğin atfettiği önemi göstermektedir. Bazı örnek raporlar için bkz: Think Tank European Parliament, erişim 25 Ocak 2026, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2020\)652048](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2020)652048); The Diplomatic Service of the European Union, erişim 25 Ocak 2026, https://www.eeas.europa.eu/eeas/turkey-spokesperson-statement-exploration-activities-eastern-mediterranean_en; European Commission,

kıyıları yan yana olanlar bakımından uyumsuzluk iki taraflı olmaya devam ediyor görünse de, bu yan sınırın nereye kadar uzanacağı sorunu kıyıların karşı karşıya olduğu devletlerin de dahil olduğu bir biçimde uyumsuzluğu kaçınılmaz olarak çok taraflı hale getirmektedir.

Aynı coğrafi bölgede yer alan devletlerin doğrudan ulusal yetki alanlarına ilişkin taleplerinden kaynaklanan bu çok taraflı boyutunun yanında sınırlandırma işlemleri, diğer devletlerin ve bir bütün olarak insanlığın hak ve çıkarlarını ilgilendirmesi bakımından da çok taraflılığı barındırmaktadır. Başka bir devletin kıyılarıyla karşı karşıya bulunmayan, bir diğer ifadeyle egemenlik tesis edilemeyen açık deniz ve uluslararası deniz yatağına bitişik bir deniz alanının sınırlandırılması, herkesin ortak kullanımına açık olan bu deniz alanlarının da sınırlarını belirler niteliktedir. Örneğin, bazı diğer koşullara ek olarak başka bir devletle kıyıların karşı karşıya olmaması halinde devletlerin kullanabildiği genişletilmiş kıta sahanlığı hakkı, her halükarda uluslararası deniz yatağının sınırlarını etkileyen bir tasarruf olarak uluslararası toplumu ilgilendirir niteliktedir.³¹

Sonuç olarak, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması genelde kıyı devletinin tek taraflı işlemleriyle ve kıyıların yan yana veya karşı karşıya olduğu hallerde iki taraflı antlaşmalarla gerçekleştiriliyor görünse de birçok boyutuyla çok taraflılık arz eden bir konudur. Özellikle ikiden fazla devletin müdahil olduğu ve insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen deniz alanlarında gündeme gelen çok taraflılığın, deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair uyumsuzluklarda hangi mekanizmalar çerçevesinde karşılık bulabildiği çalışmanın ikinci bölümünün konusu olacaktır.

II. DENİZ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA ÇOK TARAFLILIĞIN MEKANİZMALARI

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında başvurulabilecek çok taraflı mekanizmalar, önem ve etkililik kriterleri dikkate alınarak, sırasıyla dört başlık altında ele alınacaktır:

erişim 25 Ocak 2026, <https://maritime-spatial-planning.ec.europa.eu/projects/supreme-supporting-maritime-spatial-planning-eastern-mediterranean>.

³¹ Genişletilmiş kıta sahanlığı örneği, ilerleyen sayfalarda “Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu” başlığı altında detaylandırılacaktır.

çok taraflı sınırlandırma antlaşmaları, yargısal mekanizmalar, Kıta Sahanelığı Sınırları Komisyonu ve BM Okyanus İşleri ve Deniz Hukuku Bölümü.

A. Çok Taraflı Sınırlandırma Antlaşmaları³²

Yukarıda da değinildiğı üzere, bir devlet başka bir devletle kıyılarının karşı karşıya ya da yan yana bulunduğu hallerde deniz yetki alanlarını tek taraflı belirleyememektedir. Bu gibi durumlarda ilk başvurulması beklenen ve en etkili mekanizma uluslararası antlaşmalardır. Sınırlandırma işlemi genelde iki devletin deniz yetki alanlarının belirlenmesi olarak karşımıza çıksa da, aynı bölgede bulunan üçüncü devletin hak ve yetkilerinin gündeme geldiğı hallerde sınırlandırma işlemi zorunlu olarak çok taraflı bir boyut kazanmaktadır. Üç devletin deniz alanlarının çakıştığı ve üçlü sınır sorunları (*tripoint issues*) olarak nitelendirilen böyle durumlarda, iki taraflı antlaşmalarla ya da fiili üçlü sınırların belirlenmesiyle sınırlandırma sorununun kesin ve hukuki bir biçimde çözümlenmesi mümkün değildir.³³ Çok taraflılık arz eden deniz alanlarının sınırlandırılması sorunlarında ilgili tarafların tümünü bir araya getiren antlaşmalar sorunun kesin bir biçimde çözümlenmesi bakımından en etkili mekanizmalardır.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıkların yaklaşık yarısının üçlü sınır sorunları içerdiği, dolayısıyla çok taraflı bir boyutu olduğu vurgulanmıştı. Bununla birlikte, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin ikiden fazla tarafın bulunduğu antlaşma örnekleri sınırlı sayıdadır. Az sayıdaki bu örneklerin hemen hepsi ikiden fazla devletin kıyılarının yan yana ya da karşı karşıya bulunduğu kapalı ya

³² 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nde geçmekle birlikte özel bir tanımı bulunmayan “çok taraflı antlaşma” kavramı, taraf sayısına dayalı bir tasnifle iki taraflı antlaşmalardan ayrılır görünmektedir. Literatürde, taraf sayısına ek olarak, antlaşmanın diğer devletlerin katılımına açık olup olmaması da bu nitelendirme için esas alınmaktadır. Taraf sayısının ikiden fazla olduğu ancak katılıma açık olmayan antlaşmaları ayırt etmek için “*plurilateral treaty*” ya da, bu başlık altında irdelenecek örneklerde olduğu gibi, “*trilateral treaty*” ifadeleri de kullanılmaktadır (Bkz. Kirsten Schmalenbach, “Article 2. Use of terms,” içinde *Vienna Convention on the Law of Treaties*, ed. O. Dörr ve K. Schmalenbach (Springer, 2012), 34). Bu çalışma kapsamında çok taraflı antlaşma kavramı, geleneksel iki taraflı antlaşmalardan ayırt etmek için ve üç taraflı antlaşmalarla sınırlı kalmamak adına, diğer unsurlar dikkate alınmadan taraf sayısı ikiden fazla olan bütün antlaşmalar için kullanılmaktadır.

³³ Coalter G, Lathrop, “Tripoint Issues in Maritime Boundary Delimitation,” *International Maritime Boundaries*, ed. David A. Colson ve Robert W. Smith, (American Society of International Law, 2005), 3308.

da yarı kapalı deniz alanları olarak nitelendirilebilecek bölgelere ilişkindir.³⁴ Uzak doğuda Bengal Körfezi, Andaman Denizi ve Tayland Körfezi bir dizi çok taraflı antlaşmaya³⁵ konu oluştururken, Kuzey Avrupa’da Baltık Denizi benzer antlaşmaların³⁶ ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Yakın zamanda Hazar Denizi’nde kıyı devletlerinin hak ve yetkilerine ilişkin sınırlandırma meselesi ilgili bütün devletleri bir araya getiren bir antlaşmaya konu olmuştur. Yaygın isimlendirmesine rağmen Hazar Denizi BMDHS’nin uygulanabileceği klasik anlamda bir deniz alanı olarak nitelendirilmemektedir.³⁷ Bununla birlikte coğrafi büyüklüğü, ekonomik önemi ve çok sayıda devletin kıyılarının bulunması nedeniyle kapalı deniz alanlarının sınırlandırılmasına benzer sorunlar ortaya çıkarmıştır. Geçmişte kıyıdaş devletlerin tek taraflı iddialarına ve ikili antlaşmalarına konu edilmiş ama

³⁴ İki deniz devletinin taraf olduğu deniz sınırlandırma antlaşmalarının ilk örneği olarak nitelendirilebilecek olan Şili, Ekvator ve Peru arasında imzalanmış olan 18 Ağustos 1952 tarihli Deklarasyon, erişim 25 Ocak 2026, <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/CHL-ECU-PER1952MZ.PDF> ve 4 Aralık 1994 tarihli anlaşma, erişim 25 Ocak 2026, <https://jusmundi.com/en/document/treaty/en-agreement-relating-to-a-special-maritime-frontier-zone-1954-agreement-relating-to-a-special-maritime-frontier-zone-1954-saturday-4th-december-1954> Büyük Okyanus’a doğru üçlü sınır sorunlarına ilişkin bir anlaşma olarak istisna teşkil edebilir.

³⁵ Endonezya, Tayland ve Malezya arasında imzalanmış olan 21 Aralık 1971 tarihli kıta sahanlığının sınırlandırılması antlaşması, erişim 25 Ocak 2026, https://legal.un.org/legislativeseries/pdfs/chapters/book18/book18_part2_II.pdf; Hindistan, Maldivler ve Sri Lanka arasında imzalanmış olan 23-24, 31 Temmuz 1976 tarihli anlaşma, erişim 25 Ocak 2026, <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/LKA-IND-MDV1976TP.PDF>; Hindistan, Tayland ve Myanmar arasında imzalanmış olan 27 Ekim 1993 tarihli anlaşma, erişim 25 Ocak 2026, <https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/MMR-IND-THA1993DT.PDF>.

³⁶ Estonya, Letonya ve İsveç arasında imzalanmış olan 30 Nisan 1997 tarihli Baltık Denizi sınır antlaşması, erişim 25 Ocak 2026, <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EST-LVA-SWE1997MB.PDF>; Finlandiya, Estonya ve İsveç arasında imzalanmış olan 16 Ocak 2001 tarihli anlaşma, erişim 25 Ocak 2026, <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/FIN-EST-SWE2001BS.PDF>; Litvanya, Rusya ve İsveç arasında imzalanmış olan 30 Kasım 2005 tarihli anlaşma, erişim 25 Ocak 2026, <https://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/Sweden-Lithuania-Russia%20treaty.pdf>.

³⁷ E., Karataeva, “The Convention on the Legal Status of the Caspian Sea: The Final Answer or an Interim Solution to the Caspian Question?,” *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 35, 2(2020): 234-235.

bütünlüklü bir biçimde giderilememiş olan sınırlandırma meseleleri³⁸ ilk olarak Rusya, Kazakistan ve Azerbaycan arasında imzalanmış olan 14 Mayıs 2003 tarihli Hazar Denizi deniz yatağı sınırlandırma antlaşması³⁹ ile, daha sonra 12 Ağustos 2018 tarihinde tüm kıyıdaş devletlerin taraf olduğu “*Hazar Denizinin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*”⁴⁰ ile çok taraflı bir yaklaşımla büyük oranda çözümlenmiştir.⁴¹

Az sayıda da olsa bu antlaşma örnekleri, deniz alanlarının sınırlandırılmasında ilgili tarafların tümünün bir araya gelmesinin sınırlandırma sorunlarının çözümlenmesinde ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. İlgili bütün devletler arasında paralel olarak müzakere edilerek akdedilen ikili antlaşmaların da benzer etkinlikte olabileceği söylenebilir.⁴² Ancak belirtmek gerekir ki, ilgili deniz alanında sınırlandırma sorununun tarafı olan devletlerden herhangi birinin dahil edilmediği ya da rıza göstermediği hallerde, paralel ikili antlaşmalar yöntemi istenilen sonucu vermeyecektir. Doğu Akdeniz’de GKRY’nin Lübnan, İsrail ve Mısır’la ayrı ayrı yaptığı antlaşmaların, Türkiye’nin ve KKTC’nin hak iddialarına konu olan alanlar bakımından anlamsız hale gelmesi bu durumun en güzel örneğidir.

Türkiye’nin Libya ile 2019 yılında imzaladığı deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair antlaşma da çok taraflı sınırlandırma sorunlarının ikili

³⁸ Karataeva, “The Convention on the Legal Status of the Caspian Sea: The Final Answer or an Interim Solution to the Caspian Question?”: 241-254.

³⁹ Agreement between the Republic of Kazakhstan, Azerbaijan Republic and Russian Federation on point of joint of the lines of demarcation of adjacent sites of bottom of the Caspian Sea, erişim 25 Ocak 2026, <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=4875>.

⁴⁰ Antlaşma metninin Türkçe akademik çevirisi için bkz. Şeyda Türkay, Kahraman, “Hazar Denizinin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme,” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14, 2(Ekim 2019): 603-621. Ayrıca, Hazar Denizi’nin Hukuki statüsü ile ilgili detaylı bilgi için bkz: Elvin Hatamzade, “The Legal Status of the Caspian Sea (Common Waters, Divided Bottom)” *Caspian Affairs Magazine* 28 Ocak, 2019, <<https://ssrn.com/abstract=3360875>>; Rodrigo Labardini, “The Legal Definition of the Caspian Sea,” *Anuario Mexicano De Derecho Internacional*, 20, 1 (2020): 235–272.

⁴¹ Hatamzade, “The Legal Status of the Caspian Sea (Common Waters, Divided Bottom)”: 13. Belirtmek gerekir ki, deniz yatağının sınırlandırılmasına ilişkin kimi anlaşmazlıklar giderilememiş olsa da, antlaşma metodu olarak çok taraflılığın temel alınmış olması bu gibi sorunların benzer bir yaklaşımla çözümlenmesi açısından önemlidir. Bu yönde bir değerlendirme için bkz. Karataeva, “The Convention on the Legal Status of the Caspian Sea: The Final Answer or an Interim Solution to the Caspian Question?”: 261-262.

⁴² Bu gibi antlaşma örnekleri için bkz. Qi, Xu, “Reflections on the Presence of Third States in International Maritime Boundary Delimitation,” *Chinese Journal of International Law*, 18, 1 (2019), 119-123.

antlaşmalarla çözümlenemeyeceğine ilişkin hem bir kanıt hem de tepki niteliğindedir. Bu antlaşmayla Türkiye, bir yandan karşı hak iddialarının ortaya koymuş, diğer yandan iki taraflı oldu bittiler ile Doğu Akdeniz yetki alanları sorununun çözülemeyeceğini göstermiştir.⁴³

Doğu Akdeniz yetki alanları meselesi net bir biçimde göstermektedir ki, iki taraflı bir antlaşmaya konu edilen sınırlandırma işlemi daha fazla devletin kısıtlarının yan yana ya da karşı karşıya bulunduğu bir deniz alanına ilişkinse, ilgili bütün devletlerin taraf olduğu bir müzakere süreciyle çok taraflı bir antlaşmanın hayata geçirilmesi en doğru yöntemdir.

B. Yargısal Mekanizmalar

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında uluslararası yargı mekanizmaları önemli işlevler üstlenmiştir. Günümüzde sınırlandırma süreçlerinde temel alınacak ilkeler konusunda referans niteliğinde olan BMDHS’de yer alan bu ilkelerin şekillenmesinde önemli katkıları olan Uluslararası Adalet Divanı (UAD) ve uluslararası tahkim mahkemelerine, yine BMDHS ile kurulmuş olan Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi de eklenmiştir.⁴⁴ Bu yargısal mekanizmalar, sınırlandırma süreçlerinde görece belirli olan ancak fazlasıyla soyut kalan kuralların ve ilkelerin somut olaya uygulanması bakımından da bu işlevlerini sürdürmektedir.⁴⁵

Deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıklarda yargı mekanizmalarının bu soyut kuralları uygularken dikkate alması gereken hususlardan

⁴³ Bölgede Türkiye’yi yok sayarak sınırlandırma girişimlerinde bulunan devletlerin tepkisine neden olan bu antlaşma sonrasında Mısır ve Yunanistan münhasır ekonomik bölgelerine ilişkin bir sınırlandırma antlaşması imzalanmıştır. Mısır ile Yunanistan arasında akdedilen antlaşma da kıyıdaş devletlerin tepkisini çekmiştir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Cüneyt Yüksel ve Deniz Baran, “Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya Arasındaki Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Mutabakatının Değerlendirilmesi,” *Public and Private International Law Bulletin*, 40, 1(2020): 519-556; Yücel Acer, “Doğu Akdeniz’de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye” *Adalet Dergisi* 65 2(2020): 13-26.

⁴⁴ BMDHS md. 287’ye göre de, deniz alanlarının sınırlandırılması gibi uluslararası deniz hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda başvurulabilecek yargısal mekanizmalar Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi, Uluslararası Adalet Divanı ve Ek VII veya EK VIII’e göre oluşturulabilecek uluslararası tahkim mahkemeleridir.

⁴⁵ Yücel Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, (İstanbul: Seta, 2021), 32-35.

birisi de uyuşmazlığa taraf olan devletlerin hak iddialarının ötesine geçen boyuttur. Özellikle kıyıları yan yana ve/veya karşı karşıya ikiden fazla devletin bulunabildiği kapalı ya da yarı kapalı deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıklarda üçüncü devletlerin etkilenmesi veya sınırlandırma kriterlerini etkilemesi önemli bir ihtimaldir. Böyle bir ihtimalin ortaya çıktığı durumlarda, uyuşmazlığı görmekte olan yargı mekanizmasının üçüncü devletin haklarını veya sınırlandırma işlemine etki eden bir faktör olarak varlığını dikkate aldığında, deniz alanlarının sınırlandırılması çok taraflı bir boyuta taşınabilmektedir.

Bu ihtimalin en bariz örneği, üçüncü devletin katılma talebiyle davanın tarafı haline gelmesidir. UAD Statüsü'nün 62. maddesine göre, “*Bir devlet, bir uyuşmazlıkta kendisi bakımından hukuksal nitelikte bir çıkarın söz konusu olduğunu görürse, davaya katılmak amacıyla Divan’a başvurabilir.*”⁴⁶ Şimdiye kadar, bu hüküm çerçevesinde üçüncü bir devletin görülmekte olan bir davaya katılma talebi nadiren yaşanmıştır.⁴⁷ Az sayıdaki örneğin büyük bir kısmı da, üçüncü bir devletin “*hukuksal nitelikte bir çıkarının*” gündeme gelme ihtimalinin yoğun olduğu deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair uyuşmazlıklardır.

El Salvador ve Honduras arasındaki *Kara, Ada ve Deniz Sınırlarına İlişkin Uyuşmazlık*'ta Nikaragua'nın katılma talebinin kabul edilmesi bu çerçevede ilk örnek olarak görülebilir. Ancak bu davada Divan, Nikaragua'nın katılma talebini El Salvador ile Honduras arasındaki deniz alanının sınırlandırılmasında hukuki çıkarı olduğu gerekçesiyle değil,⁴⁸ uyuşmazlığa konu deniz alanı Fonseca Körfezi'nde kıyıların

⁴⁶ UAD Statüsü md. 62 kapsamında bir davada müdahil olmanın şartlarına ve sonuçlarına ilişkin kapsamlı bir analiz için bkz. Onur Uraz ve Zeynep Ceren Pirim, “Uluslararası Adalet Divanı Önünde Görülen Davalara Müdahil Olma Yolları II: Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 62. Maddesinin Öngördüğü Müdahillik Usûlü,” *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2(2025): 905-963.

⁴⁷ Uraz ve Pirim, “Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 62. Maddesinin Öngördüğü Müdahillik Usûlü,” 912.

⁴⁸ Nikaragua'ya göre kıyı şeridini oluşturan üç devletten sadece ikisinin kıyılarını dikkate alan bir sınırlandırma işlemi yapmak imkânsızdır. Divan'a göre ise, iki devlet arasında bir sınırlandırma işlemi gerçekleştirirken aynı deniz alanında kıyısı bulunan üçüncü bir devletin varlığı coğrafi bir faktör olarak sıklıkla dikkate alınsa da, bu durum üçüncü devletin bu sınırlandırma işleminde hukuksal çıkarının olduğu ve uyuşmazlığa katılmazsa çıkarlarının etkileneceği anlamına gelmemektedir. ICJ, “Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening),” Judgment of 13 September 1990, Application by Nicaragua for Permission to Intervene, para. 77-79.

bulunması ve haklarını etkileyebilecek olması nedeniyle ve yalnızca Fonseca Körfezi'nin hukuki rejimi bağlamında kabul etmiştir.⁴⁹

Doğrudan deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir davaya ilk müdahale örneği, *Kamerun ve Nijerya Arasındaki Kara ve Deniz Sınırı* davasında Ekvator Ginesi'nin katılmasıdır. Divan'ın katılma talebini değerlendirdiği kararında, kıyıları yana yana bulunan Kamerun ve Nijerya arasındaki deniz alanının sınırlandırılmasında bu devletlerle kıyıları karşı karşıya olan Ekvator Ginesi'nin hukuki çıkarımın olduğunu kabul etmekle yetinmiş; bu hukuki çıkarım dayanağını net bir biçimde açıklamamıştır.⁵⁰ Bu açıklamayı, Divan'ın aynı davada daha önce vermiş olduğu ön itirazlara ilişkin kararda bulmak mümkündür. Divan'a göre, tarafların talep ettiği gibi deniz alanlarının belirli bir noktanın ötesine kadar tespiti, söz konusu bölgede kıyıları karşı karşıya bulunan “*üçüncü devletlerin hak ve çıkarlarıyla çakıştığı bir bölgeye ulaşılmasına*”; dolayısıyla Divan'ın vereceği olası kararın “*üçüncü devletlerin hak ve çıkarlarını da etkilemesine*” neden olacaktır.⁵¹ Böylece Divan, iki devlet arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir uyuşmazlıkta, bu devletlerle kıyıları karşı karşıya bulunan üçüncü bir devletin deniz alanlarına ilişkin hak ve çıkarlarının çatışacağı gerekçesiyle uyuşmazlığın çok taraflı bir boyutu olduğunu kabul etmiştir.

Bu karar, UAD içtihatları bakımından bir ilk olmanın ötesinde dönüm noktası olarak nitelendirilmektedir.⁵² Zira, daha önce benzer durumlarda vermiş olduğu kararlarda Divan katılma talepleri konusunda katı bir tutum takınarak talepleri reddetme eğilimi sergilemiştir. Önüne taşınmış olan iki taraflı uyuşmazlığın yine üçüncü devletlerin hak iddialarına konu olabilecek bir deniz alanına ilişkin olmasına rağmen Divan, katılma talebinde bulunan devletin “*hukuksal nitelikte bir çıkarımın*” olduğunu yeterince

⁴⁹ ICJ, “Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening),” Judgment of 13 September 1990, Application by Nicaragua for Permission to Intervene, para. 105, 1.

⁵⁰ ICJ, “Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v Nigeria),” Order of 21 October 1999, Application by Equatorial Guinea to Intervene, para.

⁵¹ ICJ, “Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon v Nigeria),” Judgment of 11 June 1998, Preliminary Objections, para. 116.

⁵² Lorenzo Palestini, *La Protection des Intérêts Juridiques de l'État Tiers Dans le Procès de Délimitation Maritime* (Bruxelles: Bruylant, 2020), para. 74.

kanıtlanamamasına ve/veya ilgili devletin talebinin görülmekte olan davayı genişletir nitelikte olduğuna dayanarak talepleri reddetmiştir.⁵³

Örneğin Tunus-Libya davasında katılma talebinde bulunan Malta, uyuşmazlığa taraf devletlerle aynı deniz alanını paylaştıklarını, iki devletin kendi aralarında oluşacak deniz alanının sınırlarıyla ilgilenmemekle birlikte, her iki devletle de ayrı ayrı kıta sahanlığı sınırına sahip olduğunu; Divan'ın bu uyuşmazlıkta dikkate alacağı özel coğrafi ve jeomorfolojik faktörler veya hakça ilkelerin uygulanması ile ilgili gerekçelerin gelecekte kendisini etkileyebileceğini; dolayısıyla bu davada verilecek kararın kendi hukuki çıkarlarına zarar verebileceği gerekçeleriyle katılma talebinde bulunmuştur. Malta'nın Tunus ve Libya arasındaki uyuşmazlığa konu kıta sahanlığı sınırlandırmasıyla ilgilenmediğine ve bu iki devletle kendisi arasındaki sınırlandırmayı da gündeme getirmediğine dikkat çeken Divan, uyuşmazlığa taraf olsun olmasın üçüncü devletlerin varlığını ve söz konusu coğrafi bölgenin diğer özel koşullarını zaten dikkate alacağını belirtmiştir. Statü'nün 59. maddesine göre verdiği kararların yalnızca “*uyuşmazlığın tarafları bakımından ve karar verilen dava için bağlayıcı*” olduğuna dair güvenceyi de hatırlatan Divan Malta'nın katılma talebini, “*hukuksal nitelikte bir çıkarının*” olduğunu gerekçelendirememiş olması sebebiyle reddetmiştir.⁵⁴

İtalya'nın katılma talebinde bulunduğu Libya-Malta davasında ise Divan İtalya'nın kendi hukuki çıkarlarını tanımayı ya da bunları tanımlamayı talep ettiğini; bunun İtalya ile Libya ve Malta arasında ayrı ayrı yeni bir uyuşmazlık anlamına geldiğini, dolayısıyla görülmekte olan uyuşmazlığın genişletilmesi sonucunu doğuracağını ifade

⁵³ Robert Kolb, *The International Court of Justice* (Oxford, Portland: Hart Publishing, 2013), 703-704. Divan'ın 62. madde kapsamında müdahillik talepleri ile ilgili takdir yetkisi ve bu yetkisini kullanırken esas aldığı unsurlara dair bkz. Uraz ve Pirim, “Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 62. Maddesinin Öngördüğü Müdahillik Usûlü,” 920-922.

⁵⁴ ICJ, “Continental Shelf (Tunisia v Libyan Arab Jamahiriya),” Judgment of 14 April 1981, Application by Malta to Intervene, para. 28-31 ve para. 37. Aynı gerekçeyle üçüncü devletin katılma talebinin reddedildiği bir başka karar için bkz. ICJ, “Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia),” Judgment of 4 May 2011, Application by Honduras for Permission to Intervene, para. 75.

etmiştir.⁵⁵ Yeni bir uyuşmazlık için yetkisinin ilgili tarafların rızasına dayalı olduğunu⁵⁶ hatırlatan Divan İtalya'nın katılma talebini reddetmiştir. Divan, tıpkı Malta'nın katılma talebine ilişkin 1981 tarihli kararında belirttiği gibi, üçüncü devletlerin varlığını taraf olmasalar da zaten dikkate alarak uyuşmazlığı çözümleyeceğini vurgulamıştır.⁵⁷

Gerçekten de Divan, Malta ve İtalya'nın katılma talepleri reddedilmiş olsa da, esasa ilişkin vermiş olduğu kararlarda bu devletlerin olası hak iddialarını dikkate alarak karar verdiğini açıkça vurgulamıştır.⁵⁸ Böylece Divan, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bu uyuşmazlıklarda, taraf devletlerin talepleriyle sınırlı bir perspektiften ve tartışılabilir gerekçelerle⁵⁹ katılma taleplerini reddederek çok taraflılığa set çekmiş olsa da, deniz alanlarının sınırlandırılmasının kaçınılmaz çok taraflılığını dolaylı olarak teyit etmiştir.

⁵⁵ ICJ, "Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v Malta)," Judgment of 21 March 1984, Application by Italy to Intervene, para. 32 ve 41.

⁵⁶ ICJ, "Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v Malta)," para. 33-38. UAD'nin, mevcut uyuşmazlığı genişleten ve taraflarla yeni uyuşmazlık yaratır nitelikteki üçüncü tarafların müdahale talepleri karşısında davaya taraf olan devletlerin rızasını araması, kendi yargı yetkisini temellendiren ve uluslararası hukuku karakterize eden devletlerin rızasına dayalı adalet anlayışından kaynaklanmaktadır. Yargı yetkisini belirleyen bu koşulu aradığı için Divan'ı eleştirmek mümkün olmasa da bu durum, kaçınılmaz olarak çok taraflılık arz eden uyuşmazlıkların çözümü bakımından onu dar bir alana hapsedmektedir. Rızaya dayalı yargı yetkisinin, özellikle çok taraflılık arz eden deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıklarda üçüncü tarafların haklarının korunmasına etkisi konusunda bkz. E. Jouannet, 'L'impossible protection des droits du tiers par la Cour internationale de Justice dans les affaires de délimitation maritime', én. Collectif, *La mer et son droit, Mélanges offerts à L. Luchini et J. P. Quéneudec*, (Pedone, 2003), 315-341.

⁵⁷ ICJ, "Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya v Malta) (Application by Italy to Intervene)" Judgment of 21 March, 1984, para. 39.

⁵⁸ Bkz. ICJ, "Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya)," Judgment of 24 February 1982, para. 130 ve para. 133, B. (1) ve ICJ, "Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/Malta)," Judgment of 3 June 1985, para. 21.

⁵⁹ Bu kararlarında sıklıkla üçüncü devletlerin hak ve çıkarlarının farkında olduğunu ve zaten dikkate alacağını belirten Divan'ı "görünüşe göre her şeyi bilen" ifadeleriyle eleştiren Palestini, üçüncü devletlerin uyuşmazlıklara taraf olarak ya da taraf olmadan katılma taleplerinin çoğu zaman anlaşılabilir bir biçimde reddedilmesini eleştirmektedir. Bkz. Palestini, *La Protection des Intérêts Juridiques de l'État Tiers*, özellikle para. 568. Ayrıca bkz. Jane Hofbauer, "Intervention: Expanding the Bilateral Dispute Settlement Model of International Proceedings," içinde *Research Handbook on International Procedural Law*, ed. Joanna Gomula ve Stephan Wittich, (Edward Elgar Publishing, 2024), 434-435.

Divan, önüne gelen sınırlandırma uyuşmazlığında, üçüncü bir tarafın talebi olmadan da olası hak iddialarını dikkate alan bir yaklaşım sergilemektedir.⁶⁰ Örneğin Kanada ile ABD arasındaki *Maine Körfezi'nde Deniz Alanlarının Sınırlandırılması* davasında Divan, sınırlandırma yapılırken aynı bölgede bulunan üçüncü devletlerin, bu yönde bir talepleri olmasa da, olası hak iddialarını dikkate alındığına vurgu yapmıştır.⁶¹

Benzer bir biçimde, Romanya ve Ukrayna arasındaki *Karadeniz'de Deniz Alanı Sınırlandırması* davasında da Divan, kapalı deniz niteliğindeki Karadeniz'de gerçekleştirilecek bir sınırlandırma işleminin, üçüncü devletlerin çıkarlarını ilgilendirebilecek bölgenin dışında yapılacağını; bu çerçevede, bilgisine sunulan Bulgaristan ve Ukrayna'nın Türkiye ile ayrı ayrı yaptıkları deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin antlaşmaları dikkate aldığı ifade etmiştir.⁶²

Nikaragua ve Kolombiya arasındaki davada Kosta Rika'nın katılma talebi hakkında karar veren Divan, üçüncü devletlerin, davaya müdahil olsun olmasın, çıkarlarının söz konusu olduğu durumlarda, bu çıkarların coğrafi sınırlarla kesin olarak tanımlanmasına gerek kalmaksızın ilke olarak korunduğunu açıkça vurgulamıştır.⁶³

Uluslararası tahkim yargılamalarında da Divan'ın yaklaşımıyla benzer örnekler görmek mümkündür. Birleşik Krallık-Fransa davasında tahkim mahkemesi, uyuşmazlığa konu deniz alanında üçüncü devletlerin olası hak taleplerinin farkında olduğunu; ancak, yetkisinin uyuşmazlığa taraf devletler arasındaki sınırları ilgilendiren kısımla ilgili olduğunu ve verdiği kararın üçüncü devletler bakımından hiçbir bağlayıcılığının olmayacağını ifade etmiştir.⁶⁴

⁶⁰ Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz'de Sınırlandırma Sorunları*, 411.

⁶¹ ICJ, "Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/United States of America)," Judgment of 12 October 1984, para. 19

⁶² ICJ, "Maritime Delimitation in Black Sea (Romania v. Ukraine)," Judgment of 3 February 2009, para. 112 ve 177.

⁶³ ICJ, "Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)," Judgment of 4 May 2011, Application by Costa Rica for Permission to Intervene, para. 86.

⁶⁴ International Arbitral Awards, "Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic (The UK v. France)," 14 March 1978, Reports of International Arbitral Awards, Vol. XVIII, para. 23-26 ve para. 236.

Kızıldeniz’de kıyıları karşı karşıya bulunan Eritre ve Yemen arasında deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin kararda da tahkim mahkemesi tarafların hak iddialarına konu deniz alanlarının kuzey ve güney uç sınırlarının diğer devletlerle sınır anlaşmazlıklarına konu olabileceğine dikkat çekmiştir. Herhangi bir üçüncü devletin katılma talebinde bulunmadığı bu yargılamada Yemen’in kuzey komşusu olan ve kıyıları yan yana bulunan Suudi Arabistan’ın mahkemeye yazdığı mektupla Yemen ile sınır uyuşmazlıklarını hatırlatarak sınırlandırmanın kendisini ilgilendiren kuzey kesimine uzanmamasını talep ettiği anlaşılmaktadır. Tahkim mahkemesi de kararında egemenlik iddialarına konu karasularının kuzey ve güney uç sınırlarını belirlerken üçüncü devletlerin hak iddialarına konu olabilecek noktalardan uzak kaldığını özellikle belirtmiştir.⁶⁵

Uluslararası yargı mekanizmalarının deniz alanlarının sınırlandırılmasında çok taraflılığı dikkate alması, üçüncü devletlerin olası haklarına tecavüz etmeme gayreti dışında, önündeki uyuşmazlıkta uygulanacak sınırlandırma kriterlerinin tespiti bakımından da söz konusu olmaktadır. UAD’nin, BMDHS’nin kıta sahanlığının sınırlandırılması ilişkin yaklaşımını da etkileyecek önemde olan 1969 tarihli *Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davası*ndaki kararı, bir sınırlandırma işlemiinde üçüncü devletlerin dikkate alınmasının gerekliliği konusunda önemli bir örnektir. Divan’a göre, kıyıları karşı karşıya ya da yan yana iki devletin ülkelerinin doğal uzantılarının çakışması halinde esas alınacak sınırlandırma ilkelerinin, aynı bölgede üçüncü bir devletin varlığı halinde bu devletle gerçekleştirilecek sınırlamada da aynen uygulanması gerekmektedir.⁶⁶ Dolayısıyla, bir sınırlandırma işleminin hakça ilkelere uygun gerçekleştirilmesi için esas alınabilecek orantılılık ilkesinin sonucu olan kıyı devletinin kıta sahanlığının genişliği ile kıyı şeridinin uzunluğu arasındaki ilişkide, aynı bölgeden bulunan üçüncü devletler arasında mevcut ya da muhtemel sınırlandırmanın etkisinin dikkate alınması zorunludur.⁶⁷

⁶⁵ Award of the Arbitral Tribunal, “Sovereignty and Maritime Delimitation in the Red Sea (Eritrea/Yemen),” *Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage - Maritime Delimitation*, 17 December 1999, para. 44 ve 45, 164.

⁶⁶ ICJ, “North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands - Federal Republic of Germany/Netherlands),” ICJ Reports, 1969, para. 57.

⁶⁷ ICJ, “North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands - Federal Republic of Germany/Netherlands),” ICJ Reports, 1969, para. 101, D), 3.

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi de yakın tarihli bir kararında, aynı bölgede bulunan üçüncü devletlerin uyuşmazlığa olası etkisi açısından benzer nitelikte bir karar vermiştir. Bangladeş ile Myanmar arasındaki *Bengal Körfezi Deniz Sınırı* uyuşmazlığında Mahkeme, üçüncü devletlerin aynı deniz alanında hak iddiasında bulunmasının, bu iddiaya konu deniz alanının orantılılık testinde dikkate alınmasını engellemeyeceğini belirtmiştir.⁶⁸

Sonuç olarak incelenen örnek kararlar göstermektedir ki, uluslararası yargı mekanizmaları üçüncü devletlerin, davaya katılma talepleri olsun olmasın haklarını dikkate almakta; en azından ihlal etmeyecek bir sınırlandırma için varlıklarını gözetmektedir. Böylece, deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bir uyuşmazlık yargı mekanizmalarının önüne iki devlet tarafından taşınmış olsa da, söz konusu sınırlandırma işleminde hak iddiaları gündeme gelebilecek üçüncü devletlerin varlıkları dikkate alınarak aslında çok taraflılık gözetilmektedir.

C. Kıta Sahanelığı Sınırları Komisyonu

Deniz alanı olmamakla birlikte uluslararası deniz hukukunun düzenlediği ve sıklıkla sınırlandırma konusu olan kıta sahanlığı, coğrafi olarak bir kıyı devletinin kara ülkesinin deniz altında devam eden doğal uzantısı olarak tanımlanmaktadır.⁶⁹ Esasında kıyı devletinin *ab initio* (başlangıçtan itibaren var olan) ve *ipso facto* (kendiliğinden var olan) haklarının olduğu kıta sahanlığı üzerinde bu hakların kullanabilmesi için ilan edilmesine dahi gerek yoktur.⁷⁰ Ancak kıta sahanlığının jeolojik yapısı gereği 200 deniz mili mesafenin ötesine geçmesi halinde, BMDHS'in 76. maddesinde belirtilen kriterlere

⁶⁸ ITLOS, "Delimitation of the Maritime Boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar)," Judgment, ITLOS Reports 2012, para 494. Aynı paragrafta bunun üçüncü devletlerin haklarını etkilemeyeceğini vurgulayan Mahkeme, uyuşmazlığa taraf iki devletin deniz alanlarını sınırlandırırken de bu alanların üçüncü devletlerin haklarının söz konusu olduğu bölgeye kadar uzadığını özellikle belirtmiştir. Bkz. para. 462 ve 506 (6).

⁶⁹ Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku*, 249.

⁷⁰ BMDHS'nin 77/3. maddesine göre sahildevletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları fiili ya da göreceli işgalden ve herhangi bir bildirimden bağımsız olarak mevcuttur. Bu var oluş öğretide *ab initio* ve *ipso facto* terimleri ile açıklanmaktadır. Latince terimlerin anlamları için bkz: Cornell Law School, 'WEX' (Legal Information Institute), erişim 25 Ocak 2026, <https://www.law.cornell.edu/wex>.

uygun olarak sınırlandırılması gerekmektedir.⁷¹ Aynı maddenin sekizinci fıkrasında kurulması öngörülmüş olan Kıta Sahanelığı Sınırları Komisyonu (bundan sonra kısaca Komisyon) devletlerin bu gibi genişletilmiş kıta sahanlığı taleplerini bilimsel açıdan inceleyen bir kuruluştur.⁷²

Komisyon'un kıta sahanlığının sınırlandırılması bağlamında çok taraflılığın bir mekanizması olması, öncelikle böyle bir kuruluşa ihtiyaç duyulma gerekçesinde yatmaktadır. Daha önce vurgulandığı üzere, devletlerin egemen ya da münhasır haklara sahip olduğu deniz alanlarının ötesinde kalan açık deniz ve uluslararası deniz yatağı *mare liberum* ilkesine uygun olarak ortak kullanımın esas olduğu bir hukuki rejime sahiptir. BMHDS'nin kıta sahanlığı için olağan kabul ettiği 200 milin ötesi uluslararası deniz yatağıdır. Dolayısıyla, devletlerin 200 milin ötesine geçen kıta sahanlığı insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen uluslararası deniz yatağının sınırlarını ilgilendirmektedir.

Bu noktada, genişletilmiş kıta sahanlığı taleplerinin iki farklı menfaatin çatışmasına neden olduğu söylenebilir: bir tarafta, jeolojik tanım gereği kıyı devletinin doğal uzantısı niteliğinde olabilecek bu alanda sahip olduğu münhasır haklar; diğer tarafta, bu alanın uluslararası deniz yatağı olarak kabul edilmesi halinde insanlığın ortak mirası ilkesi temelinde tüm insanlığın hakları. Komisyon'un temel görevi, bir kıyı devletinin genişletilmiş kıta sahanlığı iddialarının BMDHS'de öngörülmüş olan ölçütlere uygunluğunu değerlendirerek insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen uluslararası

⁷¹ BMDHS'nin 76. maddesinde bir devletin kıta sahanlığı, karasularının ötesinde kıta kenarının dış eşiğine kadar veya bu eşik daha az bir mesafede ise, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili mesafeye olan kısımda, bu devletin kara ülkesinin doğal uzantısının bütünündeki denizaltı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içereceği hükme bağlanmıştır. Aynı maddenin müteakip fıkralarında ise kıta sahanlığının zikredilen 200 deniz mili mesafenin ötesine uzanacağı durumlar için azami bir ölçü öngörülmektedir. Anılan düzenlemeye göre sahildar bir devlet kıta dış eşiğini, eğer bu eşik, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz milinin ötesine uzanıyorsa; sedimanter kayaların yüksekliğinin, kıta yamacı ayağı ile sabit uç noktalar arasındaki mesafenin en az yüzde birine eşit olduğu yerdeki sabit uç noktaları esas alınarak ya da kıta yamacı ayağından en çok 60 deniz mili uzaklıkta sabit noktalar esas alınarak enlem ve boylam koordinatları ile tespit edilmiş sabit noktaları, uzunluğu 60 deniz milini aşmayan düz çizgilerle birleştirerek belirleyebilmektedir. Ancak her halükârda 200 deniz milinin ötesine uzanan kıta sahanlığının genişliği, karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 350 deniz milini veya 2500 metre su derinliği noktalarını birleştiren 2500 metre eş derinlik çizgisinden itibaren 100 deniz milini aşmayacaktır.

⁷² 200 deniz mili ötesindeki kıta sahanlığı sınırlandırma süreciyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Tanaka, *The International Law of the Sea*, 167-171.

deniz yatağı ve onun kaynaklarına haksız el atılmasını önlemektir.⁷³ Uluslararası toplumun tümünü ilgilendiren böyle bir işleve sahip olan Komisyon oluşturulmuş amacı itibarıyla çok taraflılığın bir mekanizmasıdır.⁷⁴

Komisyon, işleyiş usulü açısından da çok taraflı bir mekanizmadır. Sözleşmenin II Nolu Ek'ine uygun olarak kurulmuş olan Komisyon, BMDHS'ye taraf devletlerin vatandaşları arasından hakkaniyetli bir coğrafi temsili gözeterek seçilen jeofizik, hidrografi veya jeoloji uzmanı yirmi bir üyeden oluşmaktadır.⁷⁵ Bu teknik niteliğine rağmen Komisyon'un değerlendirme süreci kapalı bir incelemeden ibaret değildir.

Öncelikle genişletilmiş kıta sahanlığı iddiasında bulunan her kıyı devleti,⁷⁶ bu iddiasına destekleyici bilimsel ve teknik verileri içeren başvurusunu Komisyon'a sunmak zorundadır.⁷⁷ Başvurucu devletin 200 mili aşan kıta sahanlığının coğrafi sınırlarıyla ilgili

⁷³ ICJ, "Question of the Delimitation of the Continental Shelf Between Nicaragua and Colombia Beyond 200 Nautical Miles From the Nicaraguan Coast Nicaragua/Colombia Preliminary Objections of 17.03.2016," para. 109.

⁷⁴ Bu iki menfaat arasındaki ilişki, genişletilmiş kıta sahanlığının kabul edilmesinden sonra da Sözleşmede dengelenmeye çalışılmıştır. 82. maddede, 200 deniz milinin ötesine uzanan kıta sahanlığının canlı olmayan kaynaklarının işletilmesinden elde edilecek gelirin bir kısmının paylaşılması öngörülmüştür. *Quid pro quo* (bir şey karşılığında bir şey) olarak nitelendirilen bu yaklaşım (bkz: Andree Kirchner "The Outer Continental Shelf: Background and Current Developments" içinde *Law of the Sea, Environmental Law and Settlement of Disputes Liber Amicorum Judge Thomas A. Mensah*, ed. Tafsir Malick Ndiaye ve Rüdiger Wolfrum, (Martinus Nijhoff Publication, 2007), 602), Komisyon'un oluşturulma gerekçesi olan kıyı devletin haklarıyla tüm insanlığın çıkarının gözetilmesi anlayışı ile paralellik göstermektedir.

⁷⁵ BMDHS II Nolu Ek, m. 2.

⁷⁶ Belirtmek gerekir ki bir devletin genişletilmiş kıta sahanlığı ilan edebilmesi için BMDHS'ye taraf olması şart değildir. Devlet uygulamalarında da örneklerine rastlandığı üzere, bu hakkın uluslararası teamül hukuk kuralına dönüştüğü savunulmaktadır. Literatürde, genişletilmiş kıta sahanlığı hakkının teamül kuralı olarak kabul edilmesi halinde, bu alanın sınırlandırılmasına ilişkin 76. maddede öngörülmüş kriterlerin de teamül niteliğinde ve bağlayıcı olduğunun kabul gerektiği düşünülmektedir. Bkz: Bjarni Már Magnússon, "Can the United States Establish the Outer Limits of Its Extended Continental Shelf Under International Law?," *Ocean Development & International Law*, 48, 1(2017), 1-16; Kevin Baumert A., "The Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles: Announcement of the U.S. Outer Limits," *American Journal of International Law*, 118, 2(2024), 275-298.

⁷⁷ BMDHS II Nolu Ek, m. 4. Belirtmek gerekir ki, genişletilmiş kıta sahanlığı iddiasında bulunan kıyı devletin Komisyon'a başvurması Sözleşmesel bir zorunluluktur. Ancak Komisyon'un inceleme sonrası hazırlayacağı bilimsel ve teknik rapor tavsiye niteliğindedir. BMDHS md. 76/8'ye göre kıyı devletin Komisyon'un raporu sonrasında belirleyeceği kıta sahanlığının dış sınırları, raporda belirtilen tavsiyelere uygun olması halinde nihai ve bağlayıcı nitelikte olacaktır. Bu nedenle, Komisyon raporunun hukuki bağlayıcılığı olmasa da, hukuki sonuçlar yaratabileceği; özellikle rapora uygun olmayan bir kıta sahanlığı ilanının diğer devletlerce fiili durum olarak nitelendirilerek tanınmayabileceği söylenebilir. Tanaka, *The International Law of the Sea*, 169.

başvuru dosyasına eklemesi gereken bilgi ve belgeleri Komisyon, şeffaflık ilkesi gereği ve konunun bütün devletleri ilgilendirmesi nedeniyle, BM Genel Sekreterliği aracılığıyla BMDHS'ye taraf olsun olmasın bütün devletlerin bilgisine sunmalıdır.⁷⁸

Böylece, genişletilmiş kıta sahanlığı iddiasında bulunan devletin başvurusuna yönelik, özellikle aralarında kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlık bulunan devlet(ler)in itirazına imkân verilmektedir. Komisyon'un çalışma usul ve esaslarına göre, uyuşmazlık olan bir alanla ilgili olarak, uyuşmazlığa taraf devletlerin tamamının açık rızası olmadan, yalnızca bir tarafın yapacağı başvurular değerlendirilmemektedir.⁷⁹ Örneğin Arjantin'in genişletilmiş kıta sahanlığı iddiasına ilişkin başvurusu Birleşik Krallık'ın itirazıyla karşılaşmış ve neticede itiraz edilen kısımlar Komisyon raporunda değerlendirme dışı bırakılmıştır.⁸⁰ İlgili bütün devletlerin açık rızalarının arandığı, dolayısıyla bir nevi veto yetkisi olarak adlandırılan⁸¹ bu prosedür, genişletilmiş kıta sahanlığı sınırlandırma sürecinin çok taraflılığını göstermektedir.

Böyle bir itiraz ve değerlendirme sürecini etkileme imkânı, sınırlandırma uyuşmazlığı olmasa da, salt insanlığın ortak mirası yaklaşımına dayanarak bütün devletler açısından da belirli durumlarda vardır. Örneğin, Yeni Zelanda'nın Komisyon'a yaptığı genişletilmiş kıta sahanlığı başvurusu, Antarktika Bölgesi'nde egemenlik iddiasında

⁷⁸ Komisyon'a yapılan başvurularla ilgili olarak BMDHS'nin doğrudan bir şeffaflık yükümlülüğü getirmediği gözlemlenmektedir. Ancak Komisyon Usul ve Esasları ile başvuruların şeffaflık prensibine uygun biçimde ilgili devletlerin bilgisine sunulmasına dair hususlar hükme bağlanmıştır. *Rules of Procedure of the Commission on the Limits of the Continental Shelf* (CLCS/40/Rev.2), 4 October 2024, Rule 50. Bununla birlikte şeffaflık prosedürlerinin yeterliliğine dair uygulamada önemli eleştiriler de bulunmaktadır. Bu yönde örnekler için bkz: Jensen, *The Commission on the Limits of the Continental Shelf Law and Legitimacy*, 241-246.

⁷⁹ *Rules of Procedure of the Commission on the Limits of the Continental Shelf*, Annex I, m.5.

⁸⁰ Başvuru ve itiraz sürecine ilişkin bkz: United Nations Convention on the Law of Sea Commission on the Limits of the Continental Shelf, "Summary of Recommendations of the Commission on the Limits of the Continental Shelf in Regard to the Submission Made by Argentina on 21 April 2009" (UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, last updated 23 July 2025), erişim 25 Ocak 2026, https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_arg_25_2009.htm.

⁸¹ Øystein Jensen, *The Commission on the Limits of the Continental Shelf Law and Legitimacy* (Brill Publication, 2014), 66.

bulunulamamasına dayanan statüye⁸² aykırılık teşkil ettiği gerekçesiyle, aralarında herhangi bir sınır uyumsuzluğu bulunmayan Japonya ve Hollanda'nın itirazlarına konu olabilmıştır.⁸³ Bu itirazlar başvurunun Komisyonca değerlendirilmesini engellememiş olsa da, Komisyon'un hazırlamış olduğu raporda hem ilgili devletlerin itirazları hem de Yeni Zelanda'nın itirazlar sonrası başvurusunu Antarktika Bölgesi'ne ait alanları dışarda bırakarak sınırlama talebi dikkate alınmıştır.⁸⁴ Böylece Komisyon, insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen bir alana ilişkin egemenlik iddialarının bütün diğer devletleri ilgilendiren bir boyutunun olduğunu gösteren ve bunun dikkate alındığı çok taraflı bir mekanizma olduğunu ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, gerek ortaya çıkış gerekçesi gerekse de işleyiş usulü bakımından Komisyon'un çok taraflılığı bünyesinde barındırdığı söylenebilir. Çok taraflılığın yadsınamaz bir gerçeklik olduğu sınırlandırma işlemlerinde zorunlu nitelikte "tavsiyede bulunma" işlevi olan bir kuruluşun tarafsız ve bağımsız hareket edebilmesi çok önemlidir. Ancak Komisyon'un tüzel kişiliği haiz olmaması,⁸⁵ üyelerin başka işlerle meşgul olabilmelerinin yasak olmayışı ve giderlerinin tabiiyetinde buldukları devletler tarafından karşılanması⁸⁶ gibi hususlar, bağımsızlık ve tarafsızlık bakımından eleştirilmektedir.⁸⁷ Bu noktada uluslararası yargı mekanizmalarının yapısı ve üyelerinin özellikleri doğrultusunda Komisyon'un yeniden yapılandırılması önemli bir adım olabilir.

⁸² 1959 tarihli Antarktika Sözleşmesi, 1961 Washington, m. 4.

⁸³ Yeni Zelanda'nın başvurusu ve başvuruya itirazlarla ilgili bkz: Convention on the Law of Sea Commission on the Limits of the Continental Shelf, "Outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles from the baselines: Submission by New Zealand on 21 April 2009" (UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, last updated 1 October 2024), erişim 25 Ocak 2026, https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_nzl.htm.

⁸⁴ *Recommendations of the Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS) in Regard of the Submissin Made By New Zealand 19 April 2006*, para. 9, erişim 25 Ocak 2026, https://www.un.org/depts/los/clcs_new/submissions_files/nzl06/nzlrec.pdf.

⁸⁵ Bjarni Már Magnússon, *The Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles: Delineation, Delimitation and Dispute Settlement* (Brill Nijhoff Publication, 2015), 59.

⁸⁶ BMDHS 2 Nolu Ek, m. 2/5.

⁸⁷ Surya P. Subedi, "Problems and Prospects for the Commission on the Limits of the Continental Shelf in Dealing with Submissions by Coastal States in Relation to the Ocean Territory Beyond 200 Nautical Miles," *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 26, (2011), 428.

Ayrıca Komisyon raporları, teknik niteliğine rağmen önemli hukuki sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.⁸⁸ Jeolojik bir yapı olan kıta sahanlığına ilişkin değerlendirme, şüphesiz öncelikle teknik ve bilimsel veriler ışığında gerçekleştirilmelidir. Ancak, Antarktika Bölgesi'ni ilgilendiren başvuru örneği de göstermektedir ki, uluslararası hukuk statülerini ve kavramlarını dikkate alarak değerlendirme yapan Komisyon'un hukuki yönü daha belirgin olmalıdır.⁸⁹

D. BM Okyanus İşleri ve Deniz Hukuku Bölümü

BM, kurulduğu andan itibaren ve kuruluş amacına uygun olarak deniz hukukuna ilişkin devletler arası iş birliğinin zemini ve çok taraflılığın merkezi olmuştur. Günümüzde deniz hukukunun anayasası olarak kabul edilen BMDHS'ye adını vermesi de bu çabaların sonucudur. BM'nin deniz hukukunda çok taraflılığın merkezi olması BMDHS sonrasında da geçerliliğini korumuştur. BMDHS'nin oluşturduğu ve taraf devletleri doğrudan ilgilendiren mekanizmaların dışında, BM'nin Sözleşme'ye taraf olsun olmasın üyesi olan tüm devletlerin deniz hukukuyla ilgili meselelerde işbirliği zemini oluşturan organları vardır. BM'nin seyrüsefer güvenliğinden deniz alanlarının korunmasına kadar geniş yelpazede faaliyet yürüten çok sayıda kuruluşu ya da organı arasında,⁹⁰ Okyanus İşleri ve Deniz Hukuku Bölümü (*Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea – DOALOS*) deniz alanlarının sınırlandırılmasıyla ilgili rolü nedeniyle incelemeye değerdir.

DOALOS, BM Genel Sekreteri'ne hukuki konularda danışmanlık hizmeti sunmak ve onun görev ve yetkileri çerçevesinde faaliyetlerde bulunmak üzere kurulmuş olan

⁸⁸ Komisyon değerlendirmesinin teknik niteliği ile hukuksal sonuçları arasındaki olası çatışmalı ilişkiye dair bkz: Magnússon, *The Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles: Delineation, Delimitation and Dispute Settlement*, 55.

⁸⁹ Tanaka, *The International Law of the Sea*, 167.

⁹⁰ Sadece birkaç örnek vermek gerekirse, deniz taşımacılığı ile seyir güvenliği ve emniyeti ile ilgilenen Uluslararası Denizcilik Örgütü (*International Maritime Organization – IMO*); deniz canlı kaynakları, özellikle okyanus balıkçılığı ile ilgilenen Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (*Food and Agriculture Organization of the United Nations – FAO*); deniz bilimsel araştırmaları konusunda yetkilendirilmiş olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'ne bağlı Hükümetlerarası Oşinografi Komisyonu (*Intergovernmental Oceanographic Commission – IOC*); deniz çevresinin korunması ile ilgilenen Birleşmiş Milletler Çevre Programı (*United Nations Environment Programme – UNEP*) ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (*International Atomic Energy Agency – IAEA*) sayılabilir.

Hukuk İşleri Ofisi'nin alt birimlerinden biridir. BM Genel Sekreterliği'ne bağlı çalışan Ofis, BM Genel Kurulu'nun 13 Şubat 1946 tarihli kararıyla⁹¹ oluşturulmuş olmakla birlikte DOALOS, BMDHS'nin kabul edilmesiyle eklenmiş bir alt birimdir.⁹²

Resmi internet sitesindeki bilgilendirme göre DOALOS, esas olarak, BMDHS'nin yanı sıra 1994 Antlaşması ve BM Balık Stokları Antlaşması'nın uygulanmasına yönelik başta Genel Sekreter ve BM'nin diğer organları olmak üzere üye devletlere ve uluslararası örgütlere danışmanlık ve teknik destek hizmetleri sağlamaktadır.⁹³ Ancak DOALOS'un işlevini, bağlı bulunduğu Genel Sekreter'in deniz hukukuna ilişkin geniş görev tanımı bağlamında düşünmek gerekir.⁹⁴ Genel Sekreter'in deniz hukukuyla ilgili konularda devletler ve ilgili kuruluşlar arasında iş birliğini ve koordinasyonu sağlama görevi, BMDHS'nin ötesine geçerek, BMDHS'ye taraf olmayan devletleri de kapsar niteliktedir. BM Genel Sekreterliği'ne bağlı olması sayesinde DOALOS da, deniz alanlarının sınırlandırılması dahil BMDHS ile ilgili olabilecek konularda Sözleşme'ye taraf olmayan devletler bakımından da çok taraflılığın zemini olabilecek bir mekanizmadır.

Bu çerçevede DOALOS'un en belirgin işlevi, Genel Sekreterliğin BMDHS çerçevesinde üstlendiği depoziterlik ve aleniyet kazandırma sorumlulukları

⁹¹ UNGA Resolution 13(I) of 13 February 1946, erişim 25 Ocak 2026, <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/032/64/pdf/nr003264.pdf>.

⁹² DOALOS'un oluşturulmasını gerekçelendiren, 1982 Sözleşmesiyle BM Genel Sekreterinin uluslararası deniz hukukuna ilişkin işlevi arasındaki ilişkiye dair bkz. "The Functions and Role of the United Nations Secretariat in Ocean Affairs and the Law of the Sea," In *The 1982 Law of the Sea Convention at 30: Successes, Challenges and New Agendas*, D. Freestone (ed.), Martinus Nijhoff Publishers, 2013, ss. 9-13.

⁹³ UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, erişim 25 Ocak 2026, <https://www.un.org/ola/en/content/div-doalos>.

⁹⁴ Genel Sekreterin, Üçüncü Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansına ilişkin raporunda, deniz hukukunu ilgilendiren konularda devletler arası işbirliğini ve koordinasyonu sağlama rolünün Sözleşme kabul edildikten sonra da devam edeceğini belirtmesi, aslında deniz hukukuna ilişkin meselelerin kaçınılmaz çok taraflılığına vurgu yapmaktadır (UN Doc. A/38/570 (18 November 1983) (para. 41-43), erişim 25 Ocak 2026, <https://digitallibrary.un.org/record/57700?ln=en&v=pdf>). BM Genel Kurulu, 1982 Sözleşmesinin yürürlüğe girmesinden sonra aldığı kararda Genel Sekreterin deniz hukukuna ilişkin bu koordinatör rolünü teyit etmektedir (A/RES/49/28, erişim 25 Ocak 2026, <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/769/16/img/nr076916.pdf>, para. 15). Genel Sekreter bu rolünü yerine getirirken Hukuk İşleri Ofisi'nin Okyanus İşleri ve Deniz Hukuku Bölümü'den destek almaktadır. Hukuk İşleri Ofisi'nin yapısına ve işlevine ilişkin en yakın tarihli Genel Sekreter Bülteni'ne göre Okyanus İşleri ve Deniz Hukuku Bölümü'nün görevleri için bkz. UN Doc. ST/SGB/2021/1 (18 January 2021), erişim 25 Ocak 2026, <https://digitallibrary.un.org/record/3898711?v=pdf>, Section 9.

çerçevesindedir. Genel Sekreterlik, BMDHS’de belirtilmiş genel depoziterlik görevinin yanı sıra,⁹⁵ çeşitli maddelerde deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin işlemler bakımından da özel depoziterlik görevi ile donatılmıştır.⁹⁶ Bu kapsamda devletlerin, gerek tek taraflı olarak gerekse de uluslararası antlaşmalar yoluyla gerçekleştirdikleri sınırlandırma işlemlerine ilişkin her türlü belge ve bilgiyi Genel Sekreterliğe tevdi yükümlülüğü vardır. Devletlerin tevdi yükümlülüğüne paralel olarak Genel Sekreterliğin de, kendisine tevdi edilmiş bilgi ve belgelere aleniyet kazandırma yükümlülüğü düzenlenmiştir.⁹⁷

Hukuk İşleri Ofisi’nin yapısına ve işlevine ilişkin 2021 tarihli Genel Sekreter Bülteni’ne göre depoziterlik ve aleniyet kazandırma görevleri Genel Sekreter adına DOALOS tarafından yürütülmektedir. DOALOS, devletlerin BMDHS uyarınca sunmaları gereken deniz bölgeleriyle ilgili coğrafi koordinatların ve sınır çizgilerinin de dahil olduğu haritaların saklanması ve bunların coğrafi bilgi sistemi üzerinden yayımlanması görevini yerine getirmektedir.⁹⁸

Bu yükümlülük çerçevesinde DOALOS, kendisine devletlerce tevdi edilen harita, coğrafi koordinat vs gibi bilgileri diğer tüm devletlerin ve ilgili kuruluşların bilgisine sunmaktadır.⁹⁹ Tamamıyla üçüncü devletlerin haklarını korumak amacıyla oluşturulmuş¹⁰⁰ olan bu sistem sayesinde bir devletin deniz hukukunun kendisine sunduğu haklar dahilinde tek taraflı ya da bir diğer devlet ile antlaşma yoluyla

⁹⁵ BMDHS, m. 287(8), 298(6), 306, 307, 312, 313, 317(1), 319(1) ve 320.

⁹⁶ BMDHS, m. 16(2), 47(9), 75(2) ve 84(2).

⁹⁷ BMDHS, m. 76/9.

⁹⁸ Bkz. UN Doc. ST/SGB/2021/1 (18 January 2021), erişim 25 Ocak 2026, <https://digitallibrary.un.org/record/3898711?v=pdf>, Section 9, para. 9/2 b).

⁹⁹ Bu bilgilendirmeler DOALOS’un yayımladığı, 1982 Sözleşmesine taraf devletlerin sözleşmesel tüm yükümlülükleriyle ilgili bilgilendirmelerin yer aldığı Deniz Hukuku Bilgi Sirküleri (*The Law of the Sea Information Circular*) ve tüm devletlerin deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin işlemlerinin yer aldığı Deniz Hukuku Bülteni (*The Law of the Sea Bulletin*) aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

¹⁰⁰ Basset, Mehdi “Les États tiers face à la Convention des Nations Unies sur le droit de la mer,” in *La Convention des Nations Unies sur le droit de la mer*, ed. Marie-Pierre Lanfranchi, (DICE Éditions, 2024), 140.

gerçekleştireceği sınırlandırma işlemlerine aleniyet kazandırılarak üçüncü devletlerin hak ve çıkarlarının etkilenmesi halinde itiraz etmelerine imkân tanınmaktadır.¹⁰¹

Yukarıda değinildiği üzere, bağlı olduğu Genel Sekreterliğin deniz hukukuyla ilgili geniş görev tanımı sayesinde DOALOS bu depoziterlik ve aleniyet kazandırma görevini, BMDHS'ye taraf olamayan devletlerin sınırlandırma işlemleri bakımından da yerine getirebilmektedir. Bunun bir ilk örneği olarak Birleşik Arap Emirlikleri'nin, Sözleşme'ye taraf olmadığı halde deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin 2009 yılında sunduğu bilgilendirme¹⁰² Genel Sekreterlik tarafından kabul ederek Deniz Hukuku Bülteni'nde yayımlamıştır.¹⁰³ Genel Sekreter, BMDHS'nin otuzuncu *Taraflar Toplantısı*'na sunduğu bilgilendirmede, “BMDHS'nin evrensel ve birleşik niteliği”ne vurgu yaparak ve deniz alanlarının sınırlandırılmasıyla ilgili “*hukuki kesinlik ve şeffaflığın teşvik edilmesindeki genel çıkar göz önüne alınarak*”, Sözleşme'ye taraf olmayan devletlerin resmi şartlara uygun olarak yaptıkları tevdilerle ilgili bu uygulamanın devam edeceğini ifade etmiştir.¹⁰⁴

BM Genel Sekreterliği'nin DOALOS aracılığıyla üstlendiği bu aleniyet kazandırma işlevi, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda Türkiye'nin de dahil olduğu güncel bir uyuşmazlık kaynağı olan Doğu Akdeniz'de de çok taraflılığa zemin yaratmaktadır. Çok sayıda devletin kıyılarının yan yana veya karşı karşıya bulunduğu ve ekonomik açıdan önemli potansiyele sahip olan Doğu Akdeniz'de deniz alanlarının sınırlandırılmasının kaçınılmaz olarak çok taraflı yöntemlerle gerçekleştirilmelidir. Böyleyken, özellikle Türkiye gibi en uzun sahil şeridinde sahip ülkenin diğer devletlerce yok sayılarak tek taraflı tasarruflarla ya da iki taraflı

¹⁰¹ DOALOS'un bu işlevi, aynı zamanda sekreteryaya görevini üstlendiği bir önceki başlıkta incelenen Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'nun görevlerini yerine getirmesi bakımından da önemlidir. Bkz. Taressenko, Tani, s. 20.

¹⁰² M.Z.N.66.2009, 10 Mart 2009, erişim 25 Ocak 2026, https://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/DEPOSIT/are_mzn66_2009.pdf.

¹⁰³ Law of Sea Bulletin No. 69, erişim 25 Ocak 2026, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin69e.pdf.

¹⁰⁴ SPLOS/30/12, 13 April 2020, para. 23, erişim 25 Ocak 2026, https://www.un.org/Depts/los/doalos_publications/LOSBulletins/bulletinpdf/bulletin69e.pdf.

antlaşmalarla deniz alanlarının sınırlandırılmaya çalışılması mevcut uyumsuzlukların en önemli sebeplerinden biridir.¹⁰⁵ Çok taraflılığı yadsıyan bu gibi sınırlandırma işlemleri, DOALOS tarafından yayımlanması sayesinde üçüncü devletler bakımından alenileşmekte ve onların itirazlarına konu olabilmektedir.

Türkiye de Doğu Akdeniz’de kendi varlığını yok sayan bu gibi tasarruflar karşısında attığı hukuki adımları Genel Sekreterliğe ileterek üçüncü devletlerce bilinmesini sağlamaktadır. Örneğin Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Mısır Arap Cumhuriyeti ile 17 Şubat 2003 tarihinde imzaladığı münhasır ekonomik bölge sınırlandırma antlaşmasına ilişkin bilgilendirme 52 nolu Deniz Hukuku Bülteni’nde yayımlandıktan sonra Türkiye bu antlaşmaya ilişkin itirazlarını 2 Mart 2004 tarihli bilgilendirme yazısıyla BM Genel Sekreterliği’ne ileterek Bülten’de yayımlanmasını talep etmiştir. Bu bilgilendirme notu da Bülten’in 54 nolu sayısında yayımlanarak ilgili tüm devletlerin bilgisine sunulmuştur.¹⁰⁶

Bu itirazlarının yanında Türkiye, Doğu Akdeniz’de kendi deniz yetki alanlarına ilişkin tasarruflarda da bulunarak bunları üçüncü devletlerin bilgisine sunmaktadır. Örneğin Türkiye’nin Genel Sekreterliğe sunduğu, Doğu Akdeniz’de belirttiği koordinatlar aralığında *ab initio* ve *ipso facto* egemen haklarının olduğunu hatırlattığı 19 Mart 2019 tarihli mektubu, aynı yıl Deniz Hukuku Bülteni’nde yayımlanmıştır.¹⁰⁷ Benzer bir biçimde, Türkiye’nin Libya ile imzaladığı yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin ikili antlaşmaya göre sahip olduğu kıta sahanlığına dair koordinatları bildirdiği 7 Şubat 2020 tarihli mektubu da Bülten’de yayımlanarak üçüncü devletlerin bilgisine sunulmuştur.¹⁰⁸ Böylece DOALOS ve yayınları aracılığıyla Türkiye, bir taraftan

¹⁰⁵ Doğu Akdeniz özelinde üçüncü tarafların iki taraflı sınırlandırma antlaşmalarına itiraz örneklerine dair bkz. Acer, *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*, 408-410.

¹⁰⁶ *Information note dated 2 March 2004 concerning Türkiye's objection to the Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone*, 17 February 2003 (*Law of the Sea Bulletin* No. 54).

¹⁰⁷ *Letter dated 18 March 2019 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General (A/73/804)*; Bulletin No. 99 (2019).

¹⁰⁸ *Letter dated 27 February 2020 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General (A/74/727)*; Bulletin No. 102 (2020).

bölgedeki haklarını kayıt altına alırken diğer taraftan Doğu Akdeniz’de gerçekleştirilecek her türlü sınırlandırma işleminin kaçınılmaz çok taraflılığını ortaya koymaktadır.¹⁰⁹

Genel Sekreter adına devletler tarafından tevdi edilen deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin bilgileri saklamak ve bunlara aleniyet kazandırmakla sınırlı bir işlevi olsa da DOALOS’un varlığı sınırlandırma işlemlerinin üçüncü devletleri, hatta uluslararası toplumun bütününe ilgilendirebilecek bir boyutunun olmasının sonucudur. Böyle bir bilgilendirme merkezinin BM bünyesinde oluşturulmuş olması, belki işlevi itibarıyla etkisi zayıf ama en geniş katılımlı mekanizma olarak deniz alanlarının sınırlandırılmasında çok taraflılığı desteklemektedir.

SONUÇ

Denizler, güvenlikle ilgili ve ekonomik nedenlerle devletler açısından cazibe merkezi olagelmıştır. Bu ilginin yansıması olan, denizlerin devletlerce hakimiyet kurulabilecek alanlar olduğu düşüncesiyle (*mare clausum*) herkes tarafından serbestçe yararlanmaya açık olması gerektiği düşüncesi (*mare liberum*), uluslararası deniz hukukunun modern dönemde gelişimini etkilemiş olan karşıt iki yaklaşımdır. *Mare clausum* yaklaşımının etkisiyle, kıyı devletlerinin egemen ve münhasır haklarının olduğu iç sular, karasuları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı gibi deniz alanları ortaya çıkarken (*bölünmüş okyanuslar yasası*); *mare liberum* yaklaşımının etkisiyle bu deniz alanlarında diğer bütün devletler lehine haklar tanınmış ve bu alanların dışında kalan açık deniz ve uluslararası deniz yatağı insanlığın ortak mirası olarak herkesin ortak kullanımına bırakılmıştır.

Bölünmüş okyanuslar yasasına göre ayrılmış ve farklı hukuki rejimlere tabi bu alanlara rağmen denizler fiziksel açıdan bir bütündür (*ortak okyanusumuz yaklaşımı*). “*Ayrılsak da beraberiz*” ifadesiyle özetlenebilecek olan bu durum, deniz alanlarının ortak ve bölünmüş olarak kullanımına dair yönetilmesi ve gerektiğinde dengelenmesi gereken

¹⁰⁹ Türkiye’nin Genel Sekreterliğe sunduğu bilgilendirme ve itiraz mektuplarında çok taraflılığa ilişkin bu vurguya sıklıkla rastlanmaktadır. Örneğin *Letter dated 15 June 2016 from the Chargé d'affaires a.i. of the Permanent Mission of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General (A/70/945-S/2016/541)*.

karşıt talepleri ortaya çıkarmıştır. Bu açıdan, uluslararası deniz hukuku kaçınılmaz bir çok taraflılığı bünyesinde barındırmaktadır.

Denizin doğasından kaynaklanan ve uluslararası deniz hukukuna sirayet etmiş olan bu çok taraflılık, deniz alanlarının sınırlandırılması bakımından da önemlidir. Kıyı devletinin belirli bir hakimiyetinin olduğu deniz alanlarında dahi bütün devletleri ilgilendiren hakların olması ve bu alanların sınırlarının aynı zamanda insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen alanların sınırlarını etkilemesi, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin her türlü tasarrufun uluslararası hukuka uygun olarak gerçekleştirilmesini gerektirmektedir.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında çok taraflılığın daha somut görünümüleri ise, özellikle çok sayıda devletin kıyılarının bulunduğu kapalı ya da yarı-kapalı deniz alanlarında yaşanan sınırlandırma uyuşmazlıklarında ortaya çıkmaktadır. Devletlerin tek taraflı ya da iki taraflı tasarruflarının uyuşmazlığın nihai olarak çözümlenmesine imkân vermediği, ikiden fazla devletin kıyılarının karşı karşıya veya yan yana bulunduğu bir bölgede, ilgili bütün devletlerin parçası olabileceği çok taraflı bir yaklaşım deniz alanlarının sınırlandırılması bakımından zorunlu görünmektedir. Türkiye'nin de dahil olduğu ve çok sayıda devleti ilgilendiren Doğu Akdeniz yetki alanları uyuşmazlığı, çözümün de çok taraflı mekanizmalarda aranması gerekliliği bakımından güzel bir örnektir.

Devletler arası ilişkilerde çok taraflılığın en önemli yöntemi şüphesiz diplomatik görüşmelerdir. Bu çalışmada özel olarak incelenen Kıta Sahaneliği Sınırları Komisyonu ve Okyanus ve Deniz Hukuk Bürosu gibi uluslararası kuruluşlar devletler arasında diplomatik görüşmeleri ve iş birliğini destekleyen çok taraflı mekanizmalardır. BMDHS'nin öngördüğu ya da etkisiyle kurulmuş olan ve sözleşmesel nitelikte işlevlere sahip olan bu kuruluşların sözleşmeye taraf olmayan devletlerin katılımına ve katkısına daha fazla açık olması, deniz alanlarının sınırlandırılmasında çok taraflılığı destekleyecek bir adım olacaktır.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlıklarda devletler arası görüşmelerin varması arzulanan nihai aşama, hukuki belirlilik sağlayacak bir sınırlandırma antlaşmasıdır. Doğu Akdeniz yetki alanları uyuşmazlığı örneğinin de

gösterdiği üzere, sorunun çok taraflı olduğu hallerde devletlerin diğer tarafları yok sayan tek taraflı tasarrufları, hatta iki taraflı antlaşmalar dahi uyuşmazlığın kesin bir biçimde çözülmesine hizmet etmemektedir. Çok taraflı sınırlandırma uyuşmazlıklarında ideal olan, ilgili bütün tarafları bir araya getiren çok taraflı bir sınırlandırma antlaşması olacaktır.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin çok taraflı bir uyuşmazlığın antlaşma yoluyla çözümlenememesi halinde, uluslararası deniz hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda yetkili olan yargısal mekanizmalar da çok taraflılığın zemini olabilecek niteliktedir. Bunun en sık karşılaşılan görünümü, iki devlet tarafından önüne taşınmış olan bir sınırlandırma uyuşmazlığında yargı merciinin karar verirken uyuşmazlığa konu deniz bölgesinde bulunan üçüncü devletlerin haklarını ve mevcudiyetlerini dikkate almasıdır. İki taraflı bir sınırlandırma uyuşmazlığında hukuksal menfaati bulunan üçüncü devletin davaya taraf sıfatıyla katılması ise çok taraflılığın hukuken de tanınması niteliğindedir. UAD önüne taşınmış uyuşmazlıklarda birçok defa ileri sürülmüş olan katılma talebinin nadiren kabul edilmesi, Divan'ın talepte bulunan devletin hukuksal nitelikte çıkarının varlığı konusunda katı tutumundan kaynaklanmaktadır. Halbuki, davaya katılma talepleri karşısında daha esnek bir yaklaşım, deniz alanlarının sınırlandırılmasında çoğu zaman mevcut olan çok taraflılığın gereklerine de uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acer, Yücel. “Doğu Akdeniz’de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye.” *Adalet Dergisi* 65 2 (2020): 13-26.
- Acer, Yücel. *Uluslararası Yargı Kararları Temelinde Ege ve Doğu Akdeniz’de Sınırlandırma Sorunları*. İstanbul: Seta, 2021.
- Baumert A., Kevin. “The Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles: Announcement of the U.S. Outer Limits.” *American Journal of International Law* 118, 2(2024): 275-298.
- Chen, Chen-Zu. “Multilateralism in Law of the Sea and Its Implications for the South China Sea.” içinde *Multilateralism in Peril The Uneasy Triangle of the US, China and the EU*, ed. Chien-Huei Wu, Frank Gaenssmantel and Francesco Giumelli, 89-107. Routledge Publications, 2023.
- Dupuy, René-Jean. *A Handbook on the New Law of the Sea Vol.1*. Brill & Nijhoff Publications, 1991.
- Fietta, Stephen ve Cleverly, Robin. *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation*. Oxford; Oxford University Press. 2016.
- Grotius, Hugo. *The Free Sea*, çevirmen Richard Hakluyt. Liberty Fund Publications, 2004.
- Hatamzade, Elvin. “The Legal Status of the Caspian Sea (Common Waters, Divided Bottom).” *Caspian Affairs Magazine* 28 Ocak, 2019, <https://ssrn.com/abstract=3360875>.
- Hofbauer, Jane. “Intervention: Expanding the Bilateral Dispute Settlement Model of International Proceedings.” içinde *Research Handbook on International Procedural Law*, ed. Joanna Gomula ve Stephan Wittich, 426–447. Edward Elgar Publishing, 2024.
- Janusz- Pawletta, Barbara. *The Legal Status of the Caspian Sea (Current Challenges and Prospects for Future Development)*. Springer-Verlag, 2015.
- Jensen, Øystein. *The Commission on the Limits of the Continental Shelf Law and Legitimacy*. Brill Publication, 2014.

Jouannet, E. “L’impossible protection des droits du tiers par la Cour internationale de Justice dans les affaires de délimitation maritime.” én. Collectif, *La mer et son droit, Mélanges offerts à L. Luchini et J. P Quéneudec*, 343-391. Pedone, 2003.

Joyner, Christopher C. “Legal Implications of the Concept of the Common Heritage of Mankind.” *International and Comparative Law Quarterly* 35, 1 (1986): 190-199.

Kahraman, Şeyda Türkay. “Hazar Denizinin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme.” *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, 2(Ekim 2019): 603-621.

Karataeva, E. “The Convention on the Legal Status of the Caspian Sea: The Final Answer or an Interim Solution to the Caspian Question?” *The International Journal of Marine and Coastal Law* 35, 2(2020): 234-235.

Kıvılcım, Zeynep. *Uluslararası Kamu Hukukunda İnsanlığın Ortak Mirası*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2010.

Kirchner, Andree. “The Outer Continental Shelf: Background and Current Developments.” içinde *Law of the Sea, Environmental Law and Settlement of Disputes Liber Amicorum Judge Thomas A. Mensah*, editör Tafsir Malick Ndiaye ve Rüdiger Wolfrum, 593-613. Martinus Nijhoff Publication, 2007.

Kolb, Robert. *The International Court of Justice*. Oxford, Portland: Hart Publishing, 2013.

Kuran, Selami. *Uluslararası Deniz Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları, 2021.

Labardini, Rodrigo. “The Legal Definition of the Caspian Sea.” *Anuario Mexicano De Derecho Internacional* 20, 1 (2020): 235–272.

Lathrop, Coalter G. “Tripoint Issues in Maritime Boundary Delimitation.” içinde *International Maritime Boundaries*, editör David A. Colson ve Robert W. Smith, 3305-3375. American Society of International Law, 2005.

Magnússon, Bjarni Már. *The Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles: Delineation, Delimitation and Dispute Settlement*. Brill Nijhoff Publication, 2015.

Magnússon, Bjarni Már. “Can the United States Establish the Outer Limits of Its Extended Continental Shelf Under International Law?” *Ocean Development & International Law* 48, 1(2017): 1-16.

Mehdi, Basset. “Les États tiers face à la Convention des Nations Unies sur le droit de la mer.” içinde *La Convention des Nations Unies sur le droit de la mer*, editör Marie-Pierre Lanfranchi, 113-146. DICE Éditions, 2024.

Palestini, Lorenzo. *La Protection des Intérêts Juridiques de l'État Tiers Dans le Procès de Délimitation Maritime*. Bruxuelles: Bruylant, 2020.

Pazarcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk Dersleri (İkinci Kitap)*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2021.

Pazarcı, Hüseyin. *Uluslararası Hukuk Dersleri (Birinci Kitap)*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2021.

Schmalenbach, Kirsten. “Article 2. Use of terms.” içinde *Vienna Convention on the Law of Treaties*, editör Dörr, O. Ve Schmalenbach, 29-54. Springer, 2012.

Selden, John. *Of the Dominion, or, Ownership of the Sea Two Books*, çevirmen Marchamont Nedham. William Du-Gard, 1652.

Shaw, Malcolm. *International Law*. Cambridge University Press, 2003.

Subedi, Surya P. “Problems and Prospects for the Commission on the Limits of the Continental Shelf in Dealing with Submissions by Coastal States in Relation to the Ocean Territory Beyond 200 Nautical Miles.” *The International Journal of Marine and Coastal Law* 26, (2011): 413-431.

Tanaka, Yoshifumi. *The International Law of the Sea*. Cambridge University Press, 2019.

Tarrasenko, Serguei ve Ilaria Tani. “The Functions and Role of the United Nations Secretariat in Ocean Affairs and the Law of the Sea.” içinde *The 1982 Law of the Sea Convention at 30: Successes, Challenges and New Agendas*, editör D. Freestone, 9-27. Martinus Nijhoff Publishers, 2013.

UN. *Handbook on Delimitation of Maritime Boundaries*. United Nations Publications, 2000.

Uraz, Onur ve Pirim, Zeynep Ceren. “Uluslararası Adalet Divanı Önünde Görülen Davalara Müdahil Olma Yolları II: Uluslararası Adalet Divanı Statüsü’nün 62. Maddesinin Öngördüğü Müdahillik Usûlü.” *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2(2025): 905-963.

Xu, Qi. “Reflections on the Presence of Third States in International Maritime Boundary Delimitation.” *Chinese Journal of International Law* 18, 1(2019): 119-123.

Yüksel, Cüneyt ve Deniz Baran. “Uluslararası Hukukta Doğu Akdeniz Krizi ve Türkiye ile Libya Arasındaki Deniz Yetki Alanlarını Sınırlandırma Mutabakatının Değerlendirilmesi.” *Public and Private International Law Bulletin* 40, 1(2020): 519-556.

YARGI KARARLARI

Award of the Arbitral Tribunal, “Sovereignty and Maritime Delimitation in the Red Sea (Eritrea/ Yemen)”, *Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage - Maritime Delimitation*, 17 December 1999.

ICJ, “Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/ Malta)”, Judgment of 21 March 1984.

ICJ, “Continental Shelf (Libyan Arab Jamahiriya/ Malta)”, Judgment of 3 June 1985.

ICJ, “Continental Shelf (Tunisia/ Libyan Arab Jamahiriya)”, Judgment of 14 April 1981.

ICJ, “Continental Shelf (Tunisia/ Libyan Arab Jamahiriya)”, Judgment of 24 February 1982.

ICJ, “Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area (Canada/ United States of America)”, Judgment of 12 October 1984.

ICJ, “Fisheries Case (United Kingdom/ Norway)”, Judgement of 18 December 1951.

ICJ, “Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon/ Nigeria)”, Judgment of 11 June 1998.

ICJ, “Land and Maritime Boundary between Cameroon and Nigeria (Cameroon/ Nigeria)”, Order of 21 October 1999.

ICJ, “Land, Island and Maritime Frontier Dispute (El Salvador/Honduras: Nicaragua intervening)”, Judgment of 13 September 1990.

ICJ, “Maritime Delimitation in Black Sea (Romania/ Ukraine)”, Judgment of 3 February 2009.

ICJ, “North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/ Netherlands - Federal Republic of Germany/ Netherlands)”, ICJ Reports, 1969.

ICJ, “Question of the Delimitation of the Continental Shelf Between Nicaragua and Colombia Beyond 200 Nautical Miles From the Nicaraguan Coast Nicaragua/Colombia Preliminary Objections of 17.03.2016.”

ICJ, “Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua/ Colombia)”, Judgment of 4 May 2011.

ICJ, Territorial and Maritime Dispute, Nicaragua/ Colombia, Judgment of 19 November 2012, Declaration of Judge (ad hoc) Mensah.

International Arbitral Awards, “Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic (The UK/ France)”, 14 March 1978, Reports of International Arbitral Awards, Vol. XVIII.

ITLOS, “Delimitation of the Maritime Boundary in the Bay of Bengal (Bangladesh/ Myanmar)”, Judgment, ITLOS Reports 2012.